

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Grundsætninger for Underviisningen i de lærde Skoler

med stadigt Hensyn til den nye Underviisningsplan,

Dansk Skolemuseum

2det Hefte,

Kjøbenhavn, V.

henhørende til Eksamens-Programmet fra Roskilde Katedralskole 1848.

ved

Skolens Rector

S. N. J. Bloch.

Roskilde,

Trykt hos J. D. G. Hanson.

1849.

Endstjunt maaste Conseqventsen kunde byde ikke at afbryde den Plan, jeg havde lagt for det i Aaret 1847 som Program udgivne første Hefte af disse didaktiske Grundsætninger og Bemærkninger ved den provisoriske Underviisningsplan af 1845, i hvilke jeg fra en Fastsettelse af den lærde Skoleunderviisnings Diemed umiddelbar gik over til Midlerne til dettes Opnaaelse eller Læregjenstandene, men hvilken Punkt Rumets Indstrækning dengang forbød mig at fuldføre, og man derfor nu maaste vil vente samme uafbrudt fortsat, saa er dog siden den Tid saavel kommen mig nogle fra min afvigende Meninger for Dine, hvis Gjendrivelse jeg, for ei at komme for sildig dermed, nu ei tør opsætte, som og falden mig Gæt og Andet ind, hvormed mine egne Bemærkninger i 1ste Hefte tjentligen kunde suppleres. Af denne Aarsag har jeg nu forandret min forrige Plan og hellere Skridt for Skridt fulgt den provisoriske Underviisningsplan fra først af, henvisende isøvrigt til mit forrige Program, naar det, jeg nu kunde have at anføre, syntes mig deri at være tilstrækkeligen omhandlet og begrundet. Dette sidste er især Tilfældet med den provisoriske Plans

1ste §

om Diemedet for den lærde Skoleunderviisning, hvorom jeg intet Væsentligt har at føie til det, jeg har sagt i 1ste

Seite S. 1—22, og i Henseende til det Paafølgende om Misligheden af at sammensmelte Lærde- og Real- eller Borger-skoler, hvilket paa Grund af begges forskjellige Diemed ikkun vilde være til Skade for de forstnævnte, vil jeg faae Anledning til at forklare mig lidt nærmere, naar jeg nedenfor kommer til Planens 4de § om Læregjenstandene; og gaaer derfor nu over til dens

2den §

om Klasseinddelingen. At de tre nederste af de ved Reformen 1806 indførte fire, sædvanligst toaarige, Klasser nu ved den provisoriske Underviisningsplan ere forandrede til 5 eetaarige, er vistnok een af Planens heldigste Bestemmelser, deels fordi Haabet om en aarlig Opflotning i en høiere Klasse har noget mere Oplivende og Ansporende for Disciplene, som i den Alder altid maae have et mindre vidt fjernet Maal at sigte til, naar de ikke skulle enten i det første eller i det andet Aar blive lunkne i deres Flid; og deels fordi, om man end, som senere blev Brug, vilde gjøre to Afdelinger af hver Klasse og hver af disse altid for hver Discipel end kun blev eetaarig, dog en Tid af sex Aar, inden de kunde naae den øverste Klasse, vilde, især for de mere Dygtige, være en alt for langvarig Tid til at opnaae det for disse 3 Klasser bestemte Kundskabsmaal. Kun den 6te er der, med Hensyn til hvad her skal udrettes, i Planen med god Grund tillagt en Tid af to Aar, ligesom fordum efter den Guldbergske Skoleforordning af 1775, hvori hele Skoletiden var fastsat til 7 a 8 Aar (fra det 9de eller 10de til det 17de Aar) og Klassernes Antal i de større eller Kathedralskolerne 5 (senere ved Forening af de to nederste 4) eetaarige foruden Mesterlectien (Rectorens Klasse) som var toaarig. Denne Indretning forkvalledes imidlertid ved den ovennævnte, 1797 begyndte og 1806 fuld-

førte, skjøndt i andre Henseender prisefelige, Reform, idet hele Klasseantallet paa daværende tydsk Wiis*) reduceredes til 4, i nogle Skoler endog kun 3 Klasser, som da naturligtvis alle maatte i Reglen blive toaarige, men hvoraf dog efterhaanden flereseds, eftersom man solte Vanskeligheden af at forene det yngre sidst opstøttede Kulds Underviisning med det ældres, gjordes eetaarige Afdelinger, dog ikke altid consequent i alle Klasser, fordi der til 8 saadanne særstilte Afdelinger ikke havde et tilstrækkeligt Lærerpersonale. Jeg erhvervede derfor i Aaret 1843 Tilladelse til i den mig anbetroede Skole, hvad og snart blev efterlignet flereseds, at gjenindføre det gamle System af 6 faste Klasser**), af hvilke kun den øverste blev toaarig, hvori blot Mathematik og Hebraisk vare deelte i to Specialklasser. Dette blev nu ogsaa optaget i den provisoriske Underviisningsplan af 1845, og saaledes er man da omfiden igjen kommen tilbage til det Punkt eller den Klasseinddeling, man for omtrent et halvt hundrede Aar siden havde forladt, uden at have — som det saa ofte gaaer med ikke noksom prøvede Omformninger — vundet Andet, end den Erfaring, at det Nysindførte ikke var saa godt og hensigtsmæssigt, som det, man havde forladt, og i Praxis medførte Vanskeligheder, som man ikke havde tænkt sig***). Thi vel skulle

*) Nu har man i de tydske Skoler indseet Nødvendigheden af at have flere Klasser, og oprettet en Quinta og Sexta, saa at disse ligesom hos os have 6 Klasser, eller andre Steder fordoblet Fjirklasse-systemet ved en Over- og Underafdeling af hver Klasse.

**) Egentlig vare de gamle fra omtrent 1776 til 1806 kun 5 Klasser, den øverste beregnet paa to Aar, men disse havde da og færre Discipliner og et mindre Maal at naae, end vi efter den Tid fik.

***) Havde man tidligere betænkt Muligheden af en Klasseforøgelse, da vilde de betydelige Besøstninger været spæred, som nu have maattet

nu de udvidede Lærdestoler efter den nye Plan have een Klasse mere, den 7de, men denne henhører ikke til den hidtilværende og bibeholdte Skolecyklus, men er blot et Tillæg eller en Overføring af det første akademiske Aar, hvis Læregjenstande (Historie, Mathematik, Naturlære, den classiske Philologie med Hebraisk for Theologerne) nu, da dets vidtloftigste Gjenstand Philosophien endog er udelukt, og de øvrige Skolegjenstande forinden ere afsluttede, samt Disciplenes Alder er den samme, som hidtil ansaaes for moden til at betræde Akademiet, aabenbar ikke ville kræve længere Tid end det ene Aar, der nu er bleven Skoleunderviisningen tillagt, i hvilken, da den dog neppe kan siges at have havt for rundelig Tid, ikke burde været gjort noget Indgreb ved til den at føie nogen af hine hidtil akademiske Discipliner, saaledes som det er skeet med Naturlæren i 6te Klasse endog ved Siden af den fortsatte Naturhistorie*). Til en forandret Fordeling eller Ordning af Skolens andre hidtil havte Læregjenstande laa der i hiin Udvidelse af Skoleunderviisningen aldeles ingen nødvendig Grund, maa altsaa desmere beklages, at den i de andre Klasser er skeet.

Men for nu først at blive staaende ved den nye 7de Klasfes Bestemmelse og den Tid, der i den prov. Plan er tillagt samme, da have tvende agtede og erfarne Skolemænd, Overlærerne Hundrup (i Forordet til hans Skolekalender for 1845) og Birch (i Programmet fra Metropolitanskolen 1848

anvendes paa Ombygning af de Skolebygninger, som man, da de opførtes fra Nytt af, kun indrettede til fire Klasseværelser.

*) I de tydske Gymnasier holder man mere Maade, i hvilke Naturvidensskaberne gjerne kun udgjøre eet Fag, hvis første Deel (Naturhistorien) afsluttes inden den anden (Naturlæren) paabegyndes, og paa ingen af Delene sædvanlig anvendes Mere end to Timer ugentlig.

S. 49) anket derpaa, og den sidste yttret den Mening, hvorom selve Ministeriet har forlangt Rectorernes Betænkning, at Marsantallet for de to øverste Klasser burde ombyttes, saa at 6te Klasse kun burde være eetaarig, 7de derimod toaarig, imod hvilken Forandring jeg her nu skal tillade mig at fremsætte mine Betænkneligheder. Hr. Hundrup beraaber sig paa den Ulempe, som, naar man vil vedblive den Skik at give daglige Charakterer, vil opstaae deraf, at den toaarige 6te Klasse ved aarligen at modtage en ny Tilvert af Disciple til de der forblivende vil faae et dobbelt Discipelantal mod de øvrige Klasser, hvilken Ulempe „vil blive langt større, hvis det i de udvidede Skoler lykkes“ (? jeg anseer det just ikke ubetinget for nogen Lykke) „at faae et langt større Discipelantal,“ der „saa godt som vil blive noverkommeligt for Læreren“ samt „paa mange Steder ikke engang blive Rum for saa mange Disciple i et Klasseværelse.“ Unægtelig har min Ven Ret i den Mening, at det havde været bedre, om ogsaa 6te Klasse var ligesom de øvrige bleven deelt i to eetaarige, altsaa i Grunden var indført 3 eetaarige Klasser; men da enhver ny Klasse forøger Bekostningerne med Lønning til Lærere for 36 Timer ugentlig, saa vilde Spørgsmaalet vel blive, om dertil altid havde Raad i Skolernes Formue; thi vilde man med Hr. Birch mene, at Toaarigheden skulde overflottes til 7de Klasse, da vilde jo samme Ulempe af Talrigheden opstaae der, altsaa intet i den Hensende være vundet ved Forandringen. Smidlertid er det ikke sandsynligt, at denne Talrighed i nogen Skole udenfor Kjøbenhavn skulde blive saa stor, at den blev til megen Besvær, og isaafald vilde jo Skolen i de der- ved forøgede Skolepenge have et klækkeligt Bidrag til at afholde Bekostningerne med Oprettelsen af en ny Klasse, (i de eetaarige en parallel, i den toaarige en successiv Klasse). Thi hvad Besværligheden af „at give daglige Charakterer“ til saa

mange Disciple angaaer, da er dette jo kun et vedtaget Ansørelsesmiddel til Flid for Disciplene saavel som en sikrere Basis for det Studsmaal, der idetmindste maanedligen skal medgives Disciplene til deres Forældre, samt et godt Middel baade for Rector til at faae bestandig Kundskab om hver Discipels Flid og Fremgang og for Læreren selv til at erindre, hvem han har examineret, for ei for længe at forbigaae nogen, endelig og en slet Charakter det humaneste Straffemiddel for Efterladenhed, saafremt Straf derfor synes fornoden; men finder man det ikke nødvendigt eller tjenligt til disse Diemed, da kan man jo undlade at bruge dette ikke befalede Middel*). Mindre kan jeg derimod blive enig med Hr. Virch, der antager det som en afgjort Sag, at „fjette Klasse burde være eenaarig“ (eetaarig), og den syvende derimod toaarig, uden dog derfor at angive anden Grund, end den, at da „desto mere Tid kunde anvendes paa Hovedsagene.“ Men om denne Tid her mere eller endog saa meget behøvedes, som enten i 6te Klasse for at fuldende dens vidtløstige Opgave, eller hidtil i det ene Universitetsaar, i hvilket der for unge Menneſter af samme Alder, som i Skolens 7de Klasse, endog var flere Hovedsag at lægge Bind paa; eller om Disciplene kunde være saa vel forberedte til at indtræde i 7de Klasse ved eet som ved to Aars foregaaende Underviisning i 6te Klasse, og kunne antages at have den Modenhed, der forlanges, i deres 16de som

*) I Tydskland, hvor man ikke saa ængstelig forbereder til Optagelsesexamen ved Universitetet, som man idetmindste hidtil hos os baade ved Forordninger og Forholde har været nødsaget til, altsaa ikke ved idelig Examination maa holde Disciplene til daglig Lectielæsning, men overlader Altting mere til disse selv, finder man det forunderligt, at vi her kunne holde et Antal af en 30 til 40 Disciple i en Klasse for stort. S. Zahns n. Jahrb. 49, I. S. 94.

i deres 17de Aar: det er Spørgsmaale, som nok ikke saa raft lade sig afgjøre. Jeg mener netop tvertimod, at, hvis disse Hovedfag ere af den Bansteligbed, som den ærede Forfatter selv synes at antage, da kunde netop det ene Aar mere i 6te Klasse være gavnlig til at forberede dens Disciple til denne høiere Underviisning. Derfor, i hvor lidet jeg end tør paatage mig i det Hele at forsvare den provisoriske Plan, kan jeg dog ikke andet end finde den Tid, deri er tildeelt hver Klasse, naar man nu eengang af oekonomiske Grunde ikke kan gjøre dem alle eetaarige eller tør formindste Læregjenstandenes Mængde, at være den hensigtsmæssigste og 6te Klasse at være den til en to Aars Varighed i alle Henseender meest passende og trængende. Dette haaber jeg vil blive klart, naar man vil lægge Mærke til, hvad jeg allerede har antydnet om Forandringens Unødvendighed, da endydermere Underviisningstiden i en eetaarig 7de Klasse vil blive meer end dobbelt saa lang, som den, der i det første Universitetsaar, i hvis Sted nu 7de Klasse skal træde, hidtil fandtes tilstrækkelig endog til flere Fag end disse, der dog hver især ved Universitetet afsluttedes paa et halvt Aar eller rettere paa 4 Maaneder, her derimod vilde, uden dog at faae større Omfang, alle faae et heelt Aar eller idetmindste 10 Maaneder, Tiden altsaa ingenlunde vilde blive for kort. Dernæst er ogsaa Alderen, 17 Aar, den samme, som hidtil ved Universitetet ansaaes for at have medført den til disse Studier fornødne Vandsmodenhed, og den forudgaaende Underviisning at have bragt de Forkundstaber, især i de gamle Sprog og Mathematik, hvormed det derimod ikke er sandsynligt, at Disciplene allerede i det 16de Aar, efter kun eet Aars Forberedelse i 6te Klasse, skulde være forsynede. Thi om man end muligen herpaa vilde give det for Ungdommen lidet trøstelige ja ofte endog ubillige Svar, at den, der ikke i sit 16de Aar havde naaet denne Modenhed, fik blive

endnu et tredie Aar i 6te Klasse, saa ligger der dog endnu en tredie Vanskelighed deri, at man, naar der i en toaarig Klasse skal begyndes paa et nyt Lærefag, ikke godt uden en Deeling af Klassen kan forene det nysindkomne yngre Parti, som deri skal undervises forfra eller i alt Fald ikke er kommen synderlig vidt deri, med det ældre, som allerede et heelt Aar har nydt denne Underviisning, hvilken altsaa vilde blive enten utydelig for de første eller kjedsommelig for de sidste, med eet Ord, til Tab for begge Partier. Thi vil man maastee svare, at denne Vanskelighed kan undgaaes ved at begynde med hine høiere Lærefag allerede i den eetaarige 6te Klasse, saasom med de høiere „geometriske Discipliner“ og hvad der endog i den prov. Plan er foreskrevet, Naturlæren foruden Naturhistoriens Fortsættelse, da vil ikke blot denne Klasse overlæseses med alt for mange heterogene Fag til i noget af dem at kunne gjøre tilstrækkelig Fremgang*), men Lærningen endog skulle ved Indtrædelsen i denne Klasse, altsaa allerede i sit 15de Aar, begynde paa Discipliner, hvortil man hidtil har anseet først det 17de for at bringe den fornødne Modenhed, og navnlig endnu savne den Forkundskab eller Styrke i den rene eller elementære Mathematik, hvorpaa Underviisningen i hine høiere Discipliner jo maa bygges; ikke at tale om, at i en toaarig 7de Klasse endda altid det ældre Parti vil være kommen for vidt frem, til bekvemt at kunne forenes med det sidstindkomne. Fremdeles vilde det, hvis 7de Klasse blev toaarig, blive en Selvfølge, at den første Deel af Afgangseramen i de med 6te Klasse affluttede Fag da maatte foretages hele to Aar førend den anden Deel, til hvilken Tid det ikke allene ei var

*) Allerede nu har i de ikke udvidede Lærbeskoler 6te Klasse Arbejde nok med de hidtil foreskrevne Læregjenstande.

afgjort, at der i alle for den Examen bestemte Fag kunde være gjort den forestkrevne Fremgang, men endog være en besynderlig Emaalighed i, til en Hovedkarakter's Beregning, som dog er af ingen Vigtighed, at gemme paa Charakterer, der betegnede den Standpunkt, hvorpaa Kandidatens Kundskaber for to Aar siden havde staaet, hvilken jo nu kunde være baade større og mindre, Charakteren altsaa nu ikke passede sig eller nyttede til nogen Ting. Endelig bliver, i alle Tilfælde, hvad enten 6te Klasse bliver eet- eller toaarig, Hovedvansteligigheden, som man dog fremfor alt burde søge at hæve, den samme, — paa det nær, at Pinen bliver kortere, naar Discipelen et Aar tidligere slipper Examensbyrden af hine Fag *), — og det er den, at 6te Klasse i alle Tilfælde endda vedbliver at være bebyrdet med de samme hele 13 Lærefag, som i Planen ere anordnede for den, foruden Gymnastik og Musik, hvilket, om endog hver Disciplin kunde faae det fornødne Antal ugentlige Timer (hvad ikke vel er muligt, uden at udstrække Skoletiden ud over de tilladte 36 Timer ugentlig) — dog vilde sprede Disciplens Flid imellem alt for mange forskjelligeartede Gjenstande **), vænne ham til en stadelig Ustadighed og Tilfærdighed i sit Arbejde, og medtage alt for Meget af den Tid, der udenfor Skoletimerne dog ogsaa behøves og bør lægges ham til daglig Forberedelse og især til skriftlige Udarbejdelser, som intet nytte, naar derpaa ei kan anvendes tilstrækkelig Tid og Omhu, eller til anden Læsning eller Studium efter eget Behag, som man jo dog med god Grund søger at befordre, ikke at tale om Repetition af hvad han til Afgangsexamens første Deel under Et skal gjøre Rede for.

*) Dette skulde være den eneste Grund, hvorfor jeg vilde tilraade Hr. Birch's Forslag.

**) S. om dette Polyhistorie 1ste Hefte S. 24 Anm.

I denne Overfyldning af Lærestof bestaaer nemlig den hele Banfælighed, som man burde søge at afhjælpe, hvis man vil, at hver Discipel skal være tilstrækkelig moden og forberedt til i sin Tid at indtræde i 7de Klasse, men som sikkerlig ikke afhjælpes ved at gjøre 6te Klasse's Tid et Aar kortere, hvilket meget mere vil have den modsatte Følge, her altsaa tabes mere end hist kunde vindes. Derimod vilde hele Banfæligheden letteligen og uden Tab i nogen Henseende kunne hæves, dersom man, uden at forkorte Tiden for 6te Klasse's hele Cursus*), kun vilde befrie denne for tre af dens tretten Discipliner ved at forbeholde Naturlæren**) til 7de Klasse, hvor den, som vi have viist, kan faae mere end Tid nok, og lade et Par andre blotte Hukommelsesfag, som ei behøve at fortsættes saa længe, da enhver, hvem det er om større Kundskab deri at gjøre, let maa kunne paa egen Haand fortsætte denne, tidligere affluttes, saasom Geographien i 5te, og Naturhistorien i 4de Klasse. Alt skal jo ikke i Skolen drives til

*) Enkelte opvakte Hoveder, som paa egen Haand i eet Aar godt kunde fuldføre samtlige Klasse's Forbringinger, kunde det derfor gjerne tillades efter dette Aars Forløb at rykke op i 7de. Alle hemmende Aaand burde aflæsses, og de Disciple, som havde begyndt sildigere (s. næste §) kunde derved endog vinde det tabte Aar. Selv det ene Aar i de lavere Klasser burde, idetmindste for disse, kunne, naar deres Fremgang tillod det, forkortes til et halvt. Dette er oftere skeet her i Skolen og med god Frugt.

**) I 6te Klasse kunde den dog ikke, formedelst Mængden af Læregjenstande, faae flere end, som i Kbhavns Skole, to adspredte Timer ugentlig, istedetfor i 7de Klasse fire eller flere mere samlede, hvilket jo Directionen selv i Motiveringen har anset for vigtigt, og idisse kan Skolens Maal i denne Videnskab vist behørigt naaes. Ved at udspile Underviisningen i det, der kan læres i eet Aar, til to eller tre, vindes dog Intet.

Fuldendelse, og ved at sætte et alt for høit Maal for Alt, naaes Intet i behørig Grad*). Hvad Disciplen er kommen saavidt i, at han let kan fortsætte det paa egen Haand, bør

*) Jvf. 1ste Hefte S. 4—6 og Anm. samt S. 9 fgg. og Alberti om den successive Methode, sammesteds S. 11 Anm. — Vel er det fortalt, at der til Grund for Naturhistoriens langvarige Fortsættelse hele syv Aar igjennem, de to sidste endog ved Siden af Naturlæren, skal være ansøgt, at den vilde blive forløst og for lidet agtet af Ungdommen, naar den ikke gjordes til Gjenstand for Afgangseramen. Men hvor længe vil man dog vedblive at gjøre Examen til Hovedmotiv for Ungdommens Flid og derved kun hindre et frit og liberalt Studium, idetmindste hvor Examenscharakter ikke er nødvendig Betingelse for Embedserholdelse? For en Videnskab, der ikke efterat være doceret i en 4 eller 5 Aar kan vinde nogen Interesse for sig hos Ungdommen, kan man ikke vente noget Synderligt af den Studerende og maatte altsaa hellere lade den toungne Fortsættelse fare, hvad derimod ikke kan skee ved Læresag, hvis Fortsættelse er nødvendig Betingelse for den Studerendes hele aandelige Dannelse. Der vil i alt Fald dog altid blive Nogle, som føle sig tiltrukne af Naturvidenskabernes, isald det ellers er sandt, hvad Naturkyndige, s. Ex. Kraumer (i hans Gesch. der Pädagogik III, 1), paastaae om den store Lust, som allerede Barndommen i Almindelighed føler dertil, og for Saadanne behøves da ikke Examenstvang eller videre reglementeret Underviisning. De vill. nok ved egen Flid fortsætte dette Studium; med de Andre nytter det dog ikke at gaae videre, de lægge det dog alligevel paa Hylden, naar Tvangen ophører. Paa den anden Side have Mange af de største Naturkyndige, som Linnée, slet ingen Skoleunderviisning havt deri. Dgsaa er til de færreste akademiske Studier Kundskab om Dyr, Planter og Stene fornøden. Mere vigtig for den, der skal fortjene Navn af Dannet, er vistnok geographisk Kundskab, men selv af den meest brugte Lærebog deri, har dens agtede Forfatter nyligen selv sagt mig, at der kunde ventes en Forkortelse af hele syv Aar.

man ikke spille Tiden paa at indproppe ham Mere af eller lede ham som i en Lænke, men kun levne ham den til egen Fortsættelse deraf fornødne Tid. I begge sidstnævnte Fag kan i de resp. 5 og 4 første Skoleaar det for de Studerende i Almindelighed fornødne, ja selv det i den provisoriske Plan bestemte, Rundstabsmaal tilstrækkeligen opnaaes; og hvad der af Geographien maa huskes for Historiens, og af Naturhistorien for Physikens Skyld, vil desuden jo dog i de følgende Skoleaar jevnlig opfriskes ved Brugen og Anvendelsen deraf i disse to sidstnævnte Discipliner, samt af de Disciple, der have fattet Interesse for hine Videnskaber, hvilken det bliver Hovedsagen at vække og uden hvilken al Studeren kun bliver et Trædomsarbejde eller blot Præparation til Examen, nok ved egen Læsning, saasom af Reisebeskrivelser o. d. vedligeholdes og udvides. Enkeltheder kan jo Disciplen eftersee i en Lærebog, ligesom han gjør det med ubekjendte Ord i et Lexikon. Examenstrang hjælper kun lidt, og behøves ei for dem, der have Lyst til et Studium. I alt Fald kunde jo Disciplenes Rundstab i disse tidligere afsluttede Fag ligesaa godt prøves i den aarlige offentlige Skoleexamen af de Klasser, hvori de vare afsluttede, som senere i en særskilt foretaget Afgangsexamen, da Prøven jo kan gjøres ligesaa streng, Censurerne ere eller kunne blive de samme, og den Rector ikke vilde være sit Embede værdig, som ved en Prøve, hvorefter Opflotning skulde bestemmes, mere end ved en Afgangsprøve vilde tillade sig nogen utilbørlig Eftergivenesshed; ikke at tale om, at en Discipels Svaghed i et enkelt mindre væsentlig nødvendigt Fag dog selv i Afgangsexamen ei kan gjøre Udslaget i Henseende til hans Modenhed. Ja jeg skulde endog troe, at det vilde være rettest at gjøre det Samme ved de øvrige Gjenstande for Afgangsexamens første Deel, og, da denne dog alligevel skal holdes ved Skolen, ikke ved Akademiet, ligledes lade det have sit Forblivende ved den

sidste offentlige Skoleexamen af Tydsk, Fransk og Religion i 6te Klasse, hvor disse Fag skulle afsluttes, istedetfor ved nok en med endeel af de samme Disciple til Ufgang anstillet Examen i de samme Fag en Maanedstid derefter at afbryde og forstyrre den paa ny begyndte Underviisning for det paafølgende Skoleaar, allerhelst da denne nye Examen vel ikke kunde afgive stort andet Resultat end den kort forud afholdte. (Jys. Suh. S. 53). Det synes dog Umagen værd engang at undersøge, om vi ikke drive vort controllerende Examensvæsen alt for vidt og ved at forlange et, undertiden endog vel høit stillet, Maal opnaaet i alle Retninger, snarere befordre en blot Læsen til Examen, end en fri og selvstændig Studering.

Dog selv om man vilde vedblive med denne dobbelte Examinering, vilde dog alle fornævnte Vanstokkeligheder ved det i Planen bestemte Aaremaal for 6te og 7de Klasse bortfalde, og det i hvert af de befalede Fag fornødne Rundstabsmaal tilstrækkeligen og godt kunne opnaaes, naar blot ved den 1 og 2 Aar tidligere Afslutning af Geographie og Naturhistorie samt Udsættelse af Naturlæren, enhver af de 4 øverste Klasser kun fik følgende 10 Lærefag, af hvilke endda intet vilde erholde flere end det nødvendigeste Timeantal:

	4de Klasse.	5te Klasse.	6te Klasse.	7de Klasse.
Dansk	2 Timer.	2 Timer.	2 Timer.	2 Timer.
Latin	9 ell. 8.	9	9	9
Græsk	6	6	6	6
Hebraisk	=	=	2 (deelt)	2
Tydsk	2	2	2	=
Fransk	2	2	2	=
Religion	2	2	2	=
Geographi	2	2	=	=
Historie	2	3	3	2
Arithmetik	2	2	2	2
Geometri	2	2	2	2 (høiere geom.
Naturhistorie	1 ell. 2 Ge-	=	=	= Discipliner).
Naturlære	= netalrepet.	=	=	4
Tilsammen	32	32	32	29 ugentl. Timer

foruden til Gymnastik og Musik hver Klasse i alt 4 Timer, saa at Antallet af 36 Timer om Ugen, som med god Grund er det høieste, den prov. Plan tilstøder, ikke vilde overstrides, hvilket allermindst bør skee i de to øverste Klasser, hvor det er vigtigt at der overlades de nu ældre Disciple saa megen Tid, som muligt, til eget Studium, der her, hvor Disciplene ere mere modne dertil, især burde befordres og i 7de Klasse mindst blive en daglig Lectielæren*). I Hebraisk maa den 6te toaarige Klasse vist nok deles, eftersom her vil komme to Partier sammen, Begynderne og de deri Fremligere, hvilket dog, naar det ei skeede med flere Fag, end dette, hvis Studium er frivilligt, ingen Forvirring i Lectionsordenen kunde foraarsage, fordi Timerne, som ei behøvede at være over to ugentlig, kunde lægges udenfor den sædvanlige Skoletid**). De øvrige gamle Sprog derimod, hvis Studium er og maa

*) Af Selmers akademiske Aarbog for 1847 S. 28 sees man, at der ved at ordne den nye examen philosophicum endog er antaget det Princip, at den unge Studerende ei bør være bunden til at høre mere end to Timers Forelæsninger om Dagen. I det næstforegaaende Aar i Skolen burde efter dette Princip da vel Antallet paa ingen Maade være høiere end 5 Timer daglig.

**) Skulde det med den Deel af en saadan Klasse, der da i Midten af Skolens Dagstid i et Par Dage fik en Mellemtime ubesat, have Betænkelighed at lade dem, som have langt hjem, gaae bort saalænge, da kunde man jo tillade dem enten at beskæftige sig imidlertid med egen Læsning, eller tilbyde dem en anden Underviisning s. Gr. i Engelsk. Naar det var frivilligt, vilde det nok vinde Lysthavende, endog om de skulde betale derfor, hvad jeg kunde bevise med mange Exempler af min Erfaringskreds. Saaledes er nu cengang den menneskelige Natur, at den helst søger hvad den ikke tvinges til at søge, men hvis Værd og Rytte den dog kan indsee.

blive Hovedsagen i Lærdeskolens hele Underviisning, ville saa meget mindre kunne undvære nogen af de dem her tillagte Timer, som disse Fag efter den provisoriske Plan ikke blot skulle dyrkes i et videre Omfang end hidtil, og da ligesaa megen Tid dertil være fornøden, men endog skulle undvære de to første Skoleaar, hvorom siden nærmere vil blive talt.

Men saa meget jeg nu maa forsvare den for Klasserne i Planen bestemte Tidsvarighed, saa lidet kan jeg bifalde, hvad der i

§ 3

er foreskrevet om det til Optagelse i hver Klasse fornødne Aldersaar, hvilket ingenlunde altid stemmer med hvad Naturanlæggene og Fremgangen kunde kræve, og Bestemmelsen da snarere vil virke hemmende end gavnende. At Evner og Fremgang som oftest saa omtrent svare til Alderen, og denne altsaa nok omtrentlig kan gjøres til Maalestof for Optagelsen i Klasserne, er vel unægteligt, ligesom ogsaa i denne Se Nr. 1 en Undtagelse af „saa Maaneder“ er bleven tilladt for den første Optagelse: men dog gives der mangt et Tilfælde, hvori den strenge Bestemmelse af et vist Aldersaar for hver Klasse ikke kan andet end blive til Forsinkelse og Skade for saadanne Disciple og derfor ofte maa sætte en Rector, der ei udelukkende vil holde sig til Bogstaven, i Forlegenhed. Mangen opvakt Dreng af ti Aars Alder, som jo kun maa optages i nederste Klasse, er saa langt ude over alt, hvad der i samme skal læres, især da der ikke maa begyndes paa Latin, at han ikke har nogen tilstrækkelig Landsbestjæftigelse, altsaa kun kjeder sig ved Gjentagelsen af det, han veed, og derfor i Timerne er uagtksom og gjør Optøier, og hjemme ikke har Selskabsfættelse nok med de ham alt for lette Pensa, der dog, for de andre Disciples Skyld og efter vedkommende Læ-

rers Plan i det Hele, ei bør forstorres eller lader sig ombytte med andre, han altsaa lettelig kommer i en skadelig Forsømmeligheds og Lediggangs Vane for sin hele øvrige Skoletid. De bedste af mine Disciple have ikke sjelden været de yngste i hver Klasse, og de, som ere blevene udmærkede i examen artium, have uden Undtagelse enten maattet have veniam ætatis eller tilbringe, efterat være fuldt færdige til Dimission, endnu et Aar i Skolen, hvilket de da, til deres store Fordeel, og uden at det har kostet dem nogen overordentlig Anstrængelse, fornemmelig have tilbragt med egne Arbejder, hvortil de derimod i de lavere Klasser ikke vilde have været saaledes i Stand. Og ligesaa have paa den anden Side Mange, som dog ere bleven meget duelige Studenter, ei kunnet fuldende deres Skoletid før efter 20 Aars Alder, som her er gjort til dens yderste Grændse, fordi de ved Fattigdom eller andre Umstændigheder ere bleven forhindrede fra at begynde saa tidlig, undertiden og formedelst Sygdom eller en og anden Mangel have maattet forblive et Aar længere i en Klasse. Saadanne vilde altsaa, naar Aldersbestemmelsen saa strengt skulde overholdes, uden deres egen Skyld reent udelukkes fra den offentlige Underviisning, maastee endog, naar de ikke havde Evne til at skaffe sig privat Veiledning, fra al Studering. Og dog lærer Historien — for ikke at tale om den alt for korte Tid der er at løbe paa mellem det 18de som det tidligste, og det 20de som det sildigste Aar, Een maa blive Student — hvor store Mænd der ofte ere blevene af dem, der først sildig begyndte paa Studeringerne, ligesom der omvendt heller ikke saaræs Exempler paa tidlig modne Evner, der ikke uden Skade vilde være bleven holdt tilbage. Ja selv i moralisk Henseende kan det maastee undertiden snarere være gavnligt end skadeligt for de yngre Disciple, at faae imellem sig en Kammerat af sat Alder og modnere Forstand, naar der ellers fra Sæde-

Ughedens Side ingen Betænkelse er ved hans Optagelse. Det er mig derfor aldeles umuligt at begribe, hvad Grund der kan have foranlediget disse strenge Aldersbestemmelser for hver Klasse især, med hvis Overholdelse det sandsynligviis ogsaa kun i Forstningen vil blive taget saa nøie; men en Lov, der ikke bogstavelig kan overholdes, eller som kræver idelige vilkaarlige Dispensationer, maatte hellere slet ikke være givet*).

*) At jeg ikke staaer ene med denne Mening om de strengt fastsatte Aldersbestemmelser, og at den kunde understøttes med endnu flere indlysende Grunde, kan, for ei at appellere til Flere, bevises af en indsigtsfuld og erfaren Skolemands Hr. Overlærer Hundrup's Utringer, i hvis anden Skolekalender af 1845 (Forordet S. II) det hebdter: „Den første Forbring i (den prov. Plans) § 3 til dem, der attraae at optages i en af de høiere Klasser, uden at have gennemgaaet de lavere i samme Skole, anseer jeg for at være ubillig; og jeg indseer ikke, hvorledes vedkommende Rector vil bære sig ad, naar en ny Discipel i en Alder af 12 Aar befindes moden til at komme i 4de Klasse“ (og forholdsviis ligesaa i de andre Klasser). „Nægte Muligheden deraf vil man dog vel ikke. Vil han da sætte ham i en lavere Klasse“ (hvor han altsaa ikke kan lære synderlig Mere, end hvad han allerede veed), „paa Grund af hans yngre Alder, eller vil han anmode vedkommende Fader om at beholde ham hjemme et Aar endnu og sørge for, at han i dette Aar Intet lærer, for at han ikke til næste Aar skal atter komme i samme Bilde? Hvor ofte er det ikke ogsaa Tilfældet, at et Par Brødre, hvoraf den ene er et Aarstid ældre end den anden, staae paa samme Punkt, eller den yngre endogsaa over den ældre, og hvor let vil da ikke et saa stringent Aldersmaal lægge Hindringer i Veien for at de i Skolen kunde følges ad?“ — Udentvivl har man ved den skarpe Aldersgrænse for hver Klasse villet forebygge, at Ingen skulde komme til Universitetet før han hadde fyldt sit 18de Aar. Men, om dette endog var saa vigtigt, ja ikke endog undertiden haardt, hvor langt hellere maatte man da ikke lade en saadan tidligere

Dog det er ikke det eneste. Der kommer endog adskillig Strid imellem Sphens egne Bestemmelser, saasom naar det først (ligesom i Fdn. af 7de Novbr. 1809, § 63) tillades, at en Dreng maa optages i Skolens nederste Klasse, naar han „ikkun mangler faa (altsaa vel en 2 eller 3) Maaneder i det 10de Aar, og han dog efter den følgende Sides Nr. 1 ikke maa optages i nogen af de hoiere Classer under den Alder, han vilde have, dersom han havde med det fyldte 10de Aar begyndt Skolens nederste Klasse.“ Han kan altsaa, naar han har manglet en 2 eller 3 Maaneder i 10 Aar, da han til 1ste Septbr. kom i nederste Klasse, ikke, om han end var nok saa ferm, ved næste Translocation Aaret efter komme i 2den, eller atter Aaret efter i 3die o. s. f. fordi han hvergang jo vil mangle de samme 2 eller 3 Maaneder i det Aar, han skal have fyldt for at komme der og altsaa uden sin Skyld maa henbringe to Aar i første Klasse. Men om man nu end vilde antage dette for en Redactionsfeil, som kunde rettes ved en Resolution til den Skole, hvor Tilfældet indtraf, skjøndt det altid var bedre, at en saadan speciel Resolution og alt Skriveri derom ikke behøvedes, saa maa der dog atter en anden Modsigelse, naar det i den næste Forstrift (No. 2) hedder, at en ny Discipels Optagelse i en af de hoiere Classer skal bestemmes „efter den Prøve, hvorefter Skolen betinger dens egne Disciples Dtrykning til den Klasse, i hvilken han attraaer at optages,“ og dog siden (i No. 3) foreskrives som *conditio, sine qua non*, at

moden Discipel ogsaa i Skolen avanceret tidligere ifølge hans Evner og Duellighed, og da i det sidste Skoleaar sysselsatte ham med eget privat Studium, hvortil han da maatte være langt bedre i Stand, end i de lavere Classer? — See fremdeles herom Suhrens ans. Skr. S. 49—51.

ham i den Skole, han kommer fra, ikke „er nægtet Udgang til her at oprykke til den samme Klasse, i hvilken han vil optages i den anden Skole,“ hvorved altsaa Friheden berøves denne anden Skole til efter No. 2 at sætte sin nye Discipel, hvor den efter egen anstillet Prove finder det meest passende, hvilken Prove det vel da er naturligt, at man i saadant Tilfælde gjør saa meget des strængere, men som dog bliver unyttig og overflødig, naar den intet maa gjælde, og den anden Skole, som Disciplens Underviisning dog nu ikke mere vedkommer, skal være berettiget til at foreskrive den følgende Rector og Lærere, paa hvad Plads de skulle sætte den Discipel, de optage. Og ligesaa lidt kan jeg endelig for det Tredie indsee, hvorfor tilsidst befales, at „i 7de Klasse maa ingen andre Disciple optages, end de, som have gennemgaaet samme Skoles 6te Klasse, (altsaa heller ikke Privatister, som dog hidtil have havt Udgang til Universitetet), da der dog s. Ex. i Forældrenes Forskyttelse fra det Sted, hvor Sønnen hidtil har havt Underviisning, i Mangel paa Leilighed eller Gyde til fremdeles at holde ham der, i Tvivl om at udrive ham af Forbindelser, som der havde skadelig Indflydelse paa ham, i en større Tillid til den Skoles Lærere, hvori de forlange ham anbragt, og mangfoldige andre Omstændigheder kan ligge meget gyldige Grunde, hvorfor Overførelsen til en anden Skole, selv i det sidste Aar, kunde ønskes. Alle saadanne aldeles unødvendige Vaand synes det mig ligesaa ubilligt som stridende mod Nutidens liberalere Aand at paalægge den naturlige Frihed til at søge Underviisningen, hvor man finder det tjenligst for sin Søn. For mig maa Enhver, der troer sin Søn bedre faren i en anden Skole, end i den, jeg bestyrer, uden mindste Fortrydelighed fra min Side forfølge ham derfra.

Endelig er ogsaa den Fordring, at Enhver, som attraaer

at komme i en høiere end nederste Klasse, skal „producere Vidnesbyrd om ufordærvede Sæder,“ altsaa at selv nok saa agtværdige Forældre eller Bærger ei maae nyde Tillid uden at de skaffe Attester fra Andre, som det vel ikke altid kan være dem behageligt at anmode disse om, en ikke blot unødvendig og besværlig, men endog en alt for odieus og endda ikke nok betryggende Foranstaltning til, at den nu mere end nogensinde vil blive ret mange Steder overholdt. Desuden da de fleste Skolesøgende ere fra selve Byen eller Omegnen, vil (Kjøbenhavn maastee ene undtagen) Rector rimeligviis kjende Familierne nok til at have den i saa Henseende fornødne Visshed, ja maastee endog undertiden blive anmodet om, selv at udstæde den Attest, der skal gives ham til Betryggelse.

Alf alle disse Marsager anseer jeg det altsaa for rigtigst, at denne hele § reent ophæves, og i dens Sted kun de fire første Numere af § 63 i den hidtil gjældende Skoleforordning af 7de Nov. 1809, som ere fuldkommen tilstrækkelige, maae vedblive at være de ene gjældende.

Om § 4

har jeg allerede i første Hefte handlet saa udførligt, at der ikke kunde synes at være noget synderligt tilbage; imidlertid turde maastee dog i den Henseende endnu følgende Bemærkninger og nærmere Begrundelser af det sammesteds Anførte, ikke være aldeles overflødige.

Saaledes maa jeg nu om Sprogunderviisningen først i Almindelighed bemærke, at den for hver af dens tre Arter har et forskjelligt Diemed, hvorpaa Fremgangsmaanden i hver af dem især maa grunde sig*). I Moder-

*) Jof. 1ste Hefte S. 117—118.

maa let, som Barnet veed af Brugen lige fra den Tid af, det kunde tale og læse og som saa at sige er bleven identisk for det med de Gjenstande og Begreber, det forstaaer og kan tilkjendegive, naturligviis meer eller mindre dannet i Forhold til hvorledes dets Omgivelser tale, er det Skolens Opgave, ikke som ved andre Sprog først at lære Disciplen dette, som noget Nyt ham forud ubekjendt, men kun at bringe ham til at bruge det ham bekjendte Sprog correct og smukt baade mundtlig og skriftlig; hvortil da ikke blot den egentlige Lærer i dette Fag direct, men og enhver anden Lærer, enhver Underviisning, enhver god Bog, han bruger eller læser, indirect og uforsætlig bidrager og virker. For Underviisningen i de andre levende men fremmede Sprog derimod, som Lærlingen fra nyt af skal lære, og hvori han kun har Veiledning af den dertil bestemte Lærer, er Diemedet ikke noget egentlig grammatisk eller dybtgaaende Studium af Sproget, men kan fornøftigviis kun være, at Disciplen bringes til en vis Færdighed i at læse og forstaae dette med saa megen Lethed, at han uden Tøvl kan rigtigt og fuldkomment fatte, hvad han deri hører eller læser*). Alt man til saadan Læsning vælger ikke blot velstrevne men og i Henseende til Indholdet nyttige Læsebøger, først i Prosa, siden og i Poesie, er naturligt og kan biløbig og forsyne den unge Læser med mangan nyttig Kundskab og bidrage til at danne hans Smag, men det egentlige Hoveddiemed for denne Underviisning er det ikke. Dette er kun Sprogkundskaben selv i den Grad, som nogle visse Ugetimer kan fremstafte. Til Færdighed i at tale, end sige skrive Sproget, saaledes som Modersmaalet, kan det ved de mange andre Gjenstande, hvorimellem Disciplens Flid maa deles, ikke med Bil-

*) Jvf. Suhrt om Reformerne i de l. St., S. 22.

lighed fordres at vore lærde Skoler skulde kunne bringe deres Elever. Denne Færdighed maa især erhverves ved Døngang med dem, der bruge Sproget godt i daglig Tale, hvilket Skolen ei lettelig kan skaffe; hvad den kan gjøre dertil, skal nedenfor vises. Det tredie Slags Sprog, hvori det fremfor Alt egentlig er den lærde Skoles Sag at skaffe sine Lærlinge saa grundig en Kundskab som muligt, er de gamle døde Sprog, Latin og Græsk, hvilken Underviisnings Diemed nuomstunder ikke er nogen umiddelbar Anvendelse af disse for Livet, men det humanistiske, ved Studiet af den classiske Litteratur og sammes uddødelige Mesterværker i de reent menneskelige, almindelig dannende, ei blot til en vis Livsstilling forberedende, Videnskaber, Historie, Philosophie, Belsalenhed *) og Digtetekunst i begge disses forskjellige Arter, ikke blot at føre den studerende Ungdom paa en bestuelig og levende Maade ind i den lykkelig organiserede og fortrinlig uddannede Oldtids Liv og Sæder, der som al Videnskabeligheds og Kunsts første og rigeste Kilde maa være af største Interesse og Vigtighed for os, men især at uddanne Aanden og Smagen for det Sande, Gode og Skjonne; til hvilken Ende ingen Litteratur har en saa rig og i det Hele for den unge Alder saa passende Forraad af Læsestof **) at frembyde, hvad enten man seer paa disse Værkers lærerige og, naar et rigtigt Valg deraf gjøres, selv for de yngre Lærlinge interessante Indhold, hvilket man derfor og strax fra Begyndelsen af bør holde Lærlingen til steds at agte paa ***), eller paa den Talens

*) Jeg henregner hertil Brevstil, især Ciceros Breve.

**) S. 1ste H. S. 118.

***) Det er nemlig ikke saa ganske usædvanligt, at Disciple have bestemt deres Tanker saa ene med det Grammatiske i Sproget, at de slet ikke have anvendt nogen Opmærksomhed paa hvad de læste.

Kunst, den skjønn og smagfulde Form, hvori dette Indhold fremstilles og hvorfor de Gamle vare saa omhyggelige, at deres Verker endnu stedse ere og uidentivt altid ville blive Mønsteret for al Stil*). Men for nu behørigt at kunne benytte dette uforlignelige Kundskabs- og Dannelsesmiddel, udfordres der, — da selv de bedste Oversættelser umuligen kunne erstatte os Originalernes Fuldkommenhed, for hvilken de, der ikke kjende de Tidens Sprog og Sæder, heller ikke engang have Sands nok — naturligviis en tilstrækkelig Kundskab i de gamle Sprog, hvori disse Værker ere affattede, og det saa meget mere som disse Sprog selv vare uddannede til en saadan Fuldkommenhed, at de i mange Henseender ere blevne Regel for de nyere Sprog og deres Stil, og Studiet af deres Grammatik den bedste Aands- og Tænkeøvelse eller formale Dannelsesmiddel selv for den tidligere Ungdom**); kun at den blotte Sprogkundskab ikke, som saa ofte er skeet, gjøres til Endemaal eller høieste Diemed for Skoleunderviisningen, eller Autorerne blot læses for af dem at lære Græsk og Latin og dertil kun bruges som en eksempelsamling, istedetfor at omvendt disse Sprog bør læses for at forstaae Autorerne og tilveiebringe den ovennævnte Frugt af deres Studium, hvilket derfor i Skolerne bør fremmes saa vidt som muligt er***); for ikke

*) I Realskolen kan vel Sabnet heraf saa godt som muligt erstattes ved en lignende grammatisk Methode i Underviisningen i nyere Sprog; men dertil er ikke den Opforbring i Nødvendigheden, da de levende Sprog formedelst deres Analogi med Modersmaalet lettere læres praktisk ved fortløbende Læsning, end gennem Grammatiken.

***) Jvf. Prof. Suhre om Reformerne i de l. Skoler S. 23.

***)) Jvf. forresten i 1ste H. Littmanns Ord S. 8—9; ligeledes S. 17 Anm. og S. 21—22 og Niehammers der citerede Værk, samt alle de S. 47—56 anførte Skrifter, hvortil endnu kan

at tale om Vigtigheden af god Forkundskab idetmindste i Latinen for de meest dyrkede akademiske Studier af Theologie, Lovkyndighed, Lægekunst, Philologie, Philosophie o. fl. hvis Rilder meer eller mindre maae søges i hiin Oldtid. De fleste Indvendinger mod det Principat, der i vore lærde Skoler er givet de gamle Sprogs Studium, og Klager over at der hendrives 8 Aar eller flere med at lære et dødt Sprog, hvis Nytte dog er saa liden for Livet, (som om det var det eneste der i den Tid var lært!) hidrøre alene derfra, at man ei har agtet nok paa bemeldte Hovedhensigt af samme og ei har aabnet Dinene for den høiere Aandsdannelse, dette Studium rigtig behandlet nødvendig maae medføre, men allene betragtet det som et blot Sprogstudium, der havde saa megen Vanstælighed og dog saa liden Nytte for eller Anvendelse i det praktiske Liv. Men om denne Menings Ugrund er det vanskeligt at overbevise den, der ei er trængt saa dybt ind i den classiske Literaturs Studium, at han rigtig kan statte eller bedømme sammes Vigtighed. En anden Grund saavel til dette Studiums Misgjeldelse som til en ringere Opnaaelse af dettes Diemed i Skolen er, hvad det latinske Sprog angaaer, den Vægt, der er lagt paa Dueligheden i at skrive det eller, som man kalder det, i den Latinske Stil, som hidtil er gjort til høieste Diemed for, istedetfor blot at tjene som Mittel til, at befordre grundig Kundskab i Sprogets Eiendommeligheder, en Anskuelse, som hidskrives sig fra den Tid, da Latinen endnu var det almindelige videnskabelige Meddelelsesmiddel og ikke blot de Lærdes, men selv Statsmændenes sædvanligste Skriftsprog og det ved Universitetet i Forelæsninger og Examina

føres de tvende Smaaskrifter af vore indsigtsfulde Landsmænd Hauch (Tale om Realunderviisningen 1842) og Molbech (Reisebrev om Humanisme og Realisme. Kbh. 1847 S. 22).

brugelige Taleprog, til hvilken Ende endnu til henimod Slutningen af det attende Aarhundrede endeel af Underviisningen i Skolerne gaves paa Latin, f. Ex. i Historien og Geographien, indtil Kalls og Sommerfeldts Lærebøger bleve udarbejdede, efter Holbergs Synopses, og endnu i min Skoletid Religionen for endeel læstes i Mellemklasserne efter den ikke saa korte, catechesis minor, den græske og hebraiske Grammatik efter Golii og Danzii Grammatiker ligeledes paa Latin; det Nye Testamente, som dengang læstes heelt, og de græske Auctorer (Epiktet, Herodot, Homer), stedsse maatte oversættes mundtlig i samme Sprog, hvortil man da forberedede sig efter trykte Versioner, ja undertiden og læste noget af de latinske Auctorer, især af Digterne, udenad, hvilket alt gav Ordforraad og en Færdighed i at haandtere Sproget, som nu savnes, men som heller ikke behøves, saasom Duelighed i at skrive Sproget kun bliver den egentlige Philologs Sag, hvilken det jo ligesaa lidt er Skolens Opgave at danne, som Theologer, Jurister, Læger, Naturkyndige, Statsmænd o. A. men kun at forsyne sine Elever med den almindelige høiere Aandsdannelse, Forkundskaber og og Smag, at de med Held kunne ved Universitetet begynde paa hvilket som helst specielt Studium de maatte ville applicere sig til; og at Hovedmidlet hertil er det ovenomtalte humanistiske Studium af den classiske Literatur i dens forskjellige Hovedarter og følgelig ogsaa af de to Sprog, som ere dens saa fuldkomne Organ, vil vel Ingen, som forstaaer at satte denne Literaturs Værd, kunne nægte. Egne frie Productioner, i det latinske Sprog, som i de preussiske Abiturientprøver ere Culminationspunkten, ere ikke i Almindelighed at forlange af Skolealderen og heller ikke fordrede hos os, undtagen en kort Tid i Begyndelsen af dette Aarhundrede ved den da befalede skriftlige Besvarelse af en Gramensopgave i den gamle Historie. Den Disciplen har her for meget at gjøre med at udtømme sin

Materie og ordne sine Tanker eller mangengang blot at finde paa noget at sige om Gjenstanden, til at han tillige kan bære Omhu nok for at iagttage Sproglærens Regler, eller, hvis dette bliver hans Hovedbestræbelse, bliver Indholdet igjen for fattigt og ofte afhængigt af Lysten til at anbringe en eller anden smut Vending eller Flostfel. Skal man skrive godt over et Æmne, maa Sproget ikke være til Hinder, men saa at sige falde af sig selv, hvad i Almindelighed ene er Tilfældet med Modersmaalet, i hvilket allene de frie Opgaver kunne være passende, hvori de endda mangengang ere Disciple af liden Opfindsomhed vanskelige nok. Og overhovedet endelig kunde vi spørge: hvortil dog nuomstunder en Duelighed, hvis Erhvervelse i Skolen vilde medtage alt for megen Tid i Forhold til Nytten eller Nødvendigheden deraf. Tilbage bliver altsaa kun Dvælse i at oversætte fra Modersmaalet, eller, om man vilde, fra et andet Sprog til Latin. Men ogsaa heri lærer Erfaring, hvor megen Tid Dvælsene, naar Stilen skal være en Examensgjenstand, som betinger Optagelse ved Universitetet*), selv om man ikke vil give Prøvens uheldige Udfald den overvættede Indflydelse, som den endnu har ved examen artium for dem, som skulle dimitteres dertil, baade hjemme og i Skolen vil røve fra det, som dog maa være den philologiske Skoleunderviisnings egentlige Diemed. Vist nok er den provisoriske Plan heri billigere, da den ikke giver den latinske Stilprøve en saa ene afgørende forlods Indflydelse til Examinandens Forkastelse, som

*) En anden Sag er det, at det overlades Læreren efter eget Skjønnende at anvende en Time imellem paa latinske Stiløvelser, hvad da endog morer Disciplene at prøve deres Kræfter i. Besælet burde kun det være, som nødvendigen udtræves til Hovedsiemeds Opnaaelse.

hiin Bestemmelse, skjøndt den dog igjen paa den anden Side
 stærker Fordringen ved at forbyde Brugen af et saa tarveligt
 Hjælpemiddel, som den dansk-latinske Deel af Badens Lexikon,
 som om det i Hovedsagen kom an paa en enkelt Glose! men
 skal Prøve i latinsk Stil vedblive at fordres til Afgangsera-
 men, da medfører den en Nødvendighed af i de øverste Klas-
 ser at opofre en alt for uforholdsmæssig Tid til Øvelserne
 deri. Selv ved tre derpaa ugentligen anvendte Timer og
 den omhyggeligste Correctur, som efter vedtagne Mærker
 foretages af Disciplen selv, kan en Lærer ikke sikke sig for,
 at en Dimittend, som dog ellers forstaaer sine Auctores og
 veed sin Grammatik ret godt, ja endog ikke mangler Smag
 for Latinitet, jo enten af Uagtsomhed eller af Forvirring kan
 feile alt for betydeligt til at faae en taalelig Charakter.
 Hvor langt bedre kunde altsaa disse Timer i de øverste Klas-
 ser have været anvendte til mere cursorisk eller extem-
 poral Læsning, hvortil nu savnes den fornødne Tid, naar
 denne ikke skal fragaae den statariske Læsning, som er saa
 vigtig til det humanistiske Diemeds Opnaaelse og ikke vel kan
 have mindre end een Time daglig, især naar dertil skal føies
 Underviisning i Antiquiteter og de andre philologiske Hjælpe-
 videnskaber. Kunde man derimod nu af de 9 Timer ugentlig,
 som efter den ovenfor S. 13 anførte Tabelle vel er det høie-
 ste Antal, Latiniteten nu kan faae, anvende de to til den saa
 vigtige cursoriske Læsning, da vilde den tredie saa meget mere
 være nok til de skriftlige Versioner, der medrette for-
 dres til Examen, som denne cursoriske Læsning vilde give en
 langt rigeligere Øvelse i saadan Bertering, end ligesaa mange
 skriftlige Øvelser kunde, fordi Skrivningen naturligtviis medtager
 mere Tid. Nuomstunder kan til disse Øvelser ikke vindes
 stort Mere end en Time hver tredie Uge, hvilket, naar de ei
 kunne suppleres ved megen cursorisk Læsning, aabenbar er alt

for lidet, især i de Skoler, som ei endnu have faaet en 7de Klasse, hvilke, uden ved samme dog at faae et Aars senere Erstatning, have mistet hele to Aars tidligere Underviisning i de gamle Sprog, en Omstændighed, som den forhenværende Direction vel neppe har taget i Betragtning, da den befalede bemeldte Tidsforkortelse af denne Underviisning ogsaa øieblikkelig indført i de sidstnævnte Skoler, medmindre Planen har været, at Udvidelsen af disse ogsaa skulde foregaae inden de saaledes underviste Disciple naaede til øverste Klasse. Men skulde nu end maaskee de her mod en reglementeret Underviisning i Latinskrievning som befalet Gramensgjenstand anførte Grunde ikke være overbevisende nok, da glæder det mig at kunne henvise til de af v. Raumer i hans Geschichte der Pædagogik, 3die Deels 1ste Hefte S. 50—66 (vom Lateinschreiben) anførte slaaende Beviser for U hensigtsmæssigheden og Forkeertheden af at gjøre latinske Stiløvelser til videre Gjenstand for Skoleunderviisningen, end blot som fort Exemplification for Skolegrammatiken, meest kun i de lavere eller Mellemklasserne, en Mening, som han endog bestyrker med fortrinlige Autoriteter, iblandt hvilke vel ingen kan være gylligere for os end vor Madvig's, selv om han ikke var bleven Minister. Jeg behøver altsaa neppe at tilføie Mere om den Sag, end den Bemærkning, som jeg ei kan tilbageholde, da den hidtil alt for meget er overseet af os, hvis Stiløvelser og Stilprøver allene have bestaaet i Oversættelser fra Dansk, at, vil man lære Nogen at skrive et fremmed Sprog i dets Aand, da bør det, idetmindste ikke ene, skee ved at oversætte deri fra Modersmaalet; thi da kommer Discipelen aldrig til at tænke i Sproget eller skrive det med den Eethed, at Udtrykket følger strax med Tanken, hvilket hvor det ei kan opnaaes ved Talen, hvad jo ei let er muligt i de gamle

Sprog, bør frembringes ved megen Læsning*) eller, hvis
 derpaa i Særdeleshed skulde arbeides i Skolen, kun burde stee
 ved at lade Dvelferne for en stor Deel bestaae i, uden nogen
 opgiven Dansk, at nedskrive strax paa Latin hvad forud enten
 var fortalt Disciplene eller læst af dem i samme Sprog, i
 Førstningen Fabler eller korte Fortællinger, som ogsaa imel-
 lem kunde læres udenad, siden ved at lukke Bogen og mundt-
 lig eller skriftlig gjengive hvad nylig forud var læst. Man
 indvende ikke, at dette kun vilde blive Reminiscens, thi hvad
 er vel al Stilskrivning uden Reminiscens af hvad man har
 læst hos gode Mønstere? Tilstrækkelig til at danne en god
 latinsk Stilist kunne vel disse Dvelfer ikke blive, men det kan
 de sædvanlige Oversættelsesøvelser fra Dansk ligesaa lidt, maa-
 stee endnu mindre, blive. Bedst altsaa, ikke at anvende for
 megen Tid paa nogen af Delene, naar befalede Examina ikke
 skulde gjøre os enten det ene eller det andet til Nødvendighed,
 men hellere at anvende al den Tid, man kan faae, til saa
 meget Studium eller Læsning af Klassikerne som muligt.
 Af Fremgangen deri vil da og Duelligheden til baade at ver-
 tere Latin i Modersmaalet og til selv at skrive Latin blive den
 naturlige Følge.

Men for igjen at komme til Hovedsagen: Dersom jeg
 nu ikke har feilet i ovenstaaende Fremstilling af Diemedet for
 Underviisningen i hvert af de tre forskjellige Slags Sprog,

*) I den Moldenhaverfke Prøveform af Dønske Skole 1802, og
 saavidt jeg husker ogsaa af Kjøbenhavns og Christianias tidligere,
 var det bestemt, at de latinske Stiløvelser først skulde tage deres
 Begyndelse i 3die eller næstøverste Klasse, efterat Latinunderviis-
 ningen, som det endnu steeer i Tydskland og allevegne uden nu
 hos os, var begyndt strax med nederste Klasse, altsaa fire År
 iforveien.

hvori Ungdommen i vore Lærdestoler bør erhverve sig den passende Grad af Kundskab, — thi om dets fjerde Art, det hebraiske Sprog, er det, da samme ligger udenfor den for Alle bestemte Cyclus af Sprogkundsaber og desuden i sin Bygning er saa aldeles forskjelligt fra de andre, selv ældre Sprog, som i Skolen skulle læres, at Kundskaben deri ikke kan komme Studiet af disse til synderlig Rytte, usmøndent at anføre Mere, end hvad jeg allerede i 1ste Hefte S. 113 fgg. derom har bemærket; — saa vil det allerede baade af det forskjellige Medlem for Underviisningen i hvert af Sprogene og af deres forskjellige Natur let stjønes, at hverken Underviisningsmethoder i dem alle kan blive den samme eller deres Følge kan rette sig ene efter den større eller mindre Lethed, de kunde synes at have for Ungdommen, da det er indlysende, at nogle ere af det Omfang og den Bønselighed, at de kunne gjøre Fordring paa den største Deel af Skoletiden, andre kunne nøies med færre Aar og færre Timer. Vil man have dem alle, som Hensigten synes at være i den provisoriske Plan, lært gennem Grammatiken, saaledes som det er sædvanligt og nødvendigt i de gamle Sprog, og lade Underviisningen i levende Sprog bygges paa en Theorie eller et grammatisk Systems Paradigmer og Regler, da er derved alligevel intet vundet for et derefter følgende Studium af de gamle Sprog, hvis Ord, Paradigmatik og Syntax ere alt for forskjellige fra de nyere Sprogs; ja man gaaer derved endog en for disse unaturlig og meget forsinkende Vej og handler selv imod det Princip, hvorefter man i Planens Motivering netop har forfastet den tidligere Begyndelse med det latinske Sprog, at nemlig Fremfritdene deri vilde blive „alt for langsomme“. Skal det derimod gaae hurtigt eller raft, hvilket jeg ogsaa mener det i levende Sprog bør, da maa man ikke sinke eller trætte Lærlingen ved at lade ham gennem en Mængde Reg-

ler lære det, han uden dem lettere lærer ved en fortløbende Læsning, undertiden og ved Udenadslæsning eller mundtlig Ojengivelse af det Læste, og derved idelig tilbagevendende Ex-
 empler og Analogier, hvoraf han næsten ubevidst abstraherer sig Reglerne, især naar han har fattet det latinste Sprog's Love, skjøndt ved Siden af Læsningen og en grammatisk Lærebog gjerne kan tages til Hjælp, men uden at gøres til Kilden, hvoraf Sproget skal læres. Ved denne Fremgangsmaade, som vi ville kalde den cursoriske, tabes da vist nok den grammatiske Grundvold, som til Fordeel for al den øvrige Sprogunderviisning skulde lægges gjennem den, der først foretoges, men hvortil derfor og, som vi snart skulle see, den latinste som den meest passende vil være at benytte. Grammatik er nemlig, som Statsraad Molbeck, skjøndt i en anden Anledning, rigtig bemærker *), „en Videnskab for sig selv eller en Anvendelse af almindelig Sprogvidenskab paa det enkelte Sprog“. Den bør altsaa, naar man vil gaae methodisk eller videnskabelig tilværks, og ikke blot praktisk, som Tilfældet efterhaanden frembyder Leiligheden, studeres i et Sprog, som ikke blot er saa afsluttet, at det ikke mere er underkastet Tidens Forandringer, altsaa et dødt Sprog, men som tillige er uddannet til den Fuldkommenhed og forsynet med den Rigdom af Former for alle Begrebsarter og Forholde, at det kan give Lærlingen en fuldstændig og tydelig Kundskab om alle de Grammatikens Hovedpunkter eller almindelige Sproglove, som paa een eller anden Maade kunne komme til Anvendelse i de Sprog, som derefter skulle læres, og blive ham et Slags almindelig Grammatik. Men et saadant Sprog er atter kun

*) „Det danske Sprog's Udvikling“, i Nyt historisk Tidsskrift, 1, 2, S. 624.

et af de døde, Græsk eller Latin *). Medrette er derfor dette sidste hidtil allevegne, undtagen nu i de sidste Aar hos os allene, i Forbindelse med Modersmaalet brugt som Grundvold for den første grammatiske Skoleunderviisning, og Erfaring viser, at ikke blot de romanske, men selv de germaniske Sprogs Grammatik læres langt baade lettere, sikkrere og grundigere af den, som i Forveien er bekendt med det latinske Sprogs Grammatik, end omvendt af den Ustuderede, som ei har denne Forkundskab at bygge paa, hvilket og i Særdeleshed hvad Ordkundskab og Etymologie angaaer er Tilfældet med det af Latinen udspringende franske Sprog, som det er ligesaa lidet nyttigt at lægge til Grund for Underviisningen i Latin, som om man vilde lade Studiet af den classiske Græsk bygges paa en Underviisning i Nygræsk, hvad vel neppe Noget vilde tænke paa. Selv Rousseau vilde, at man burde lære Latin for at forstaae Reglerne for Fransken og den Kunst at tale samme rigtigt. S. 1ste H. S. 116**); og selv vor

*) Af disse tvende Sprog gives der jo vel og dem, der til Begynderunderviisning vilde foretrække det Græske, som baade det ældre og fuldkomnere end det Latinske (hvori f. Ex. savnes Artiklerne), samt Stamform for dette. Men deels har Græskten jo for Begynderen en langt større Vanskelighed end Latinen, og denne maatte da endnu begyndes silbigere, og deels er Kundskaben i Græsk ei saa vigtig, som i Latinen, der er saa forviklet i al vor videnskabelige Dannelse, at næsten Ingen som vil gjøre nogen Forbring paa samme, kan undvære en temmelig Kundskab deri.

***) En god Beikdning dertil giver Caspers i hans „Franz. Gramm. in Verbindung mit der lateinischen“. Münster 1842. Fremdeles siger samme Forfatter (i de Tjandske Jahrbücher f. Phtol. u. Pädag. 54 Bd. 1ste H. S. 57, i en Recension af Collmanns i samme Niemed efter Fr. Diez ubearbejdede fransk. Grammatik): „Soll der französische Unterricht an Gymnasien den erwünschten

franske Grammatikere, f. Ex. Prof. Abrahams, forudsætte jo ofte Udskilligt, saasom Begrebet om Casus, som bekjendt fra den latinske Grammatik. Maatte endda i vore Lærdeskoler Fransk og Latin bytte Plads, saa at denne begyndtes i 2den og hiin i 3die Klasse, saa vilde der være vundet for begge, og man havde da her idetmindste fulgt Sprogdannelse's historiske Gang, som nu alt for ueget er tilfidesat for en formeentlig Lettelses Skyld.

Alt kommer i Grunden an paa, hvad Hensigten er med at lære et Sprog. Er denne blot den, som vi ovenfor have angivet for Kundskaben i de levende Sprog, at bringe det saa snart som muligt til Færdighed i at læse og forstaae dem, for af de deri forfattede Skrifter at faae enten den Underholdning eller den Sagkundskab, de kunde forskaffe Læserne, (og Mere er jo for den Studerende i Almindelighed ikke i de levende Sprog fornødent), da kan det jo, hvor ikke jevnlig Samtale med dem, der tale Sproget godt, kan komme til Hjælp, som sagt, allerbedst skee ved megen fortløbende Læse-ning, der efterhaanden kan bibringe Disciplen baade Ord-

Erfolg haben — so muß er sich eng an das Lateinische anschließen. Dieses ist um so nothwendiger, je enger die franz. Sprache mit dem Lat. zusammenhängt. Alle Theile der Grammatik müssen sich an die Lat. anlehnen, weil die Regeln größten Theils nur hier ihr: Erklärung und Begründung finden. Seit dem Erscheinen der Grammatik der romanischen Sprachen von Fr. Diez, in welchem trefflichen Werke dieses auf historischem Wege im Einzelnen bis zur Evidenz nachgewiesen wird, verbreitet sich diese Ueberzeugung immer mehr“ o. s. v. Vi burde altsaa nu ikke indføre et hos os hidtil ikke brugeligt Hysteronproteron, hvorved ikke blot grundig Kundskab vilde hindres, men Sagen endog snarere vilde vanskeliggjøres, end efter den prov. Plans Hensigt blive lettere for Disciplen.

kundskab og det Fornødne af Grammatiken praktisk. Er derimod Hensigten den, at bibringe Disciplen Grammatiken som Videnskab eller almindelig Grammatik som Grundvold, hvorpaa al følgende Sprogunderviisning maa bygges, da kan intet Sprog yde ham dette Grundlag i den Grad, med den Klarhed eller den Fuldstændighed, som det Latinske, paa hvis grammatiske System alle de nyere Sprogs Theorier ere byggede, blot med de Modificationer, som ethverets særegne Natur fordrede. Vort Modersmaal er dertil for fattigt paa Former; allerede Declination mangler det, paa den ene Genitiv nær, aldeles, og kan kun udtrykke Casusforholdene enten ved Ordstilling eller ved Præpositioner. Vil man derimod efter den provisoriske Plan bygge den grammatiske Kundskab i hint for den Studerende vigtigste Sprog paa en endelig Sammenligning af tre efterhaanden lærte nyere Sprogs Egenheder, da gaaer man ikke allene tvertimod Sprogdannelsens historiske Gang baglænds og usystematisk fra Afvigelserne til det Oprindelige, men forvirrer endog Lærlingen ved at gjøre ham bekendt med de forskjellige Særegenheder for ethvert Sprog inden han rigtigt har fattet de almindelige gramm. Hovedlove, som derimod eengang lærte i Latinen stedse ville svæve ham i Erindringen og da være ham en god Veileder i de andre Sprog, især i Modersmaalet, hvis egen Grammatik ikke kan blive Disciplen ret indlysende uden ved Sammenligning med et andet Sprog, som udtrykker samme Begrebsforhold paa en anden Maade end den, Disciplen allerede uden Underviisning eller lærte Regler godt veed*). Dette erkjendes nu vel og i Motiveringen af den prov. Underviisningsplan, men da man til første Underviisning i Grammatik har troet det rigtigere med

*) S. 1ste Hefte S. 36 og de sammesteds anførte Stykker af St. Marc's Girardin og Thiersch, ligesom ogsaa S. 38 af Littmann.

Modersmaalet at forbinde det hermed nærmest beslægtede tydske Sprog, end det mere forskjellige latinske, saa er der ved denne formeentlige Lettelse ikke vundet stort for Opnaaelsen af Dømmet, fordi, om det endog var pædagogisk rigtigt derved at forsinke Underviisningen i Tydsken, dog deels dette Sprogs grammatiske og syntaktiske Vanskeligheder, fornemlig ved dets lange og forviklede Perioder, ikke ere mindre; end det latinskes, som man jo i de nederste Klasser har villet undgaae; deels Sproget er for beslægtet med det danske, til at medføre den nysomtalte Nytte af Sammenligningen dermed; og deels endelig ligesaa lidt, som vort Modersmaal, forsyner Lærlingen med nogen Forkundskab enten om Ordene eller de mange Former og Paradigmata, som han siden ligesuldt i Latinen maa lære fra Ny af, medens disse derimod, naar dermed tillige er lært den tilsvarende danske Udtryksmaade, med det Samme indføre ham i Modersmaalets Grammatik, og da han, for at forstaae den latinske Sætning, nødes til at tage samme i Construction og agte paa Ordene forskjellige Bøiningsformer, give ham et Begreb om Syntax, som man i Modersmaalet, hvor han strax umiddelbar forstaaer hvad han læser, har Noie med at tilbringe ham eller vække hans Opmærksomhed for. Og ligesaa i Tydsken, som han formedelst dens Lighed med Modersmaalet saa let forstaaer uden Grammatikalier, hvorefter han, naar han af den latinske Grammatik har tydelig Forstilling om, hvad Casus, Tempora, Modi o. s. v. er, langt lettere mærker sig det nyere Sprogs Udtryk for samme. Og saa er det en ikke ganske ubetydelig Fordeel, at Lærlingen ved at begynde sit Grammatikstudium fra Latinen af eengang for alle bliver bekendt med den dog meest almindelige latinske Terminologie, der nu eengang er som en allevegne gangbar Mønt, som man da ingen Vanskelighed har med at omsætte i fremmede Myntsorter, medens det moderne Puristeri, der til for-

meentlig Nytte for Ikkestuderende giver dem et dansk Præg, der da hvergang man kommer til et nyt Sprog atter maa ombyttes med nye Tegn, som ofte ikke ere forstaaeligere end de latinske, ja ikke engang altid forblive de samme, men i forskjellige Sproglærere ere forskjellige, snarere maa forville end tydeliggjøre Begynderne Sagen, ja selv undertiden kan gjøre den sproglærende Læser uvis om Betydningen*). Overveier man nu alt dette, saa tvivler jeg meget paa, at man kan nægte Rector Alberti Ret, naar han i sin sunde Afhandling „über die sinkende Wirksamkeit der Gymnasien“**) siger, at „Grammatik (som Videnskab betragtet) maa (i Hovedsagen) kun læres eengang, ikke i Form af en almindelig, abstract, philosophisk Sproglære, men (concret) i det latinske Sprogs Grammatik, som bør bringes til en saa levende Vefuelse, at den kan blive en Værer af alle grammatiske Kundskaber i de øvrige Sprog,“ hvori Særegenhederne da saa meget lettere kunne indsees og læres. Hvor let udførlig denne Fremgangsmaade er, og at Sproggets særegne „Form og Bygning“ ikke, som man har befrygtet, heri er til mindste Hinder, end sigt at, som det i Motiveringen til den provisoriske Plan (S. 727) yttres, „Intet skulde være mere uhensigtsmæssigt, end i den tidligere Alder“ (ti Aars Alderen) „at benytte dette Sprog som første Grundvold for Sprogunderviisning,“ beviser den hidtilværende almindelige Erfaring i alle Lande, selv hos os indtil det i de tre sidste Aar blev os forbudet længere at gjøre den. Og at det heller ikke kan have større Vanskelighed, at lade det for

*) Jvf. 1ste Hefte S. 99 og Niemeyers Grundlæge der Erzieh. u. des Unterrichts, Th. 2, S. 118—119. 7de Udg. af 1818.

**) S. 1ste H. S. 37—38 Anm.

Begyndere saa lette tydske Sprog paa den ovennævnte hensigtsmæssige Maade strax til samme Tid som Latinen paabegyndes i den nederste Klasse, end det har at tractere nogen anden Disciplin jevnslides med samme, især da Fremgangsmaaden i begge er forskjellig, i det ene statarist, i det andet curforist, har en 34 Aars Erfaring fuldelig overbeviist mig om, idet jeg, saalænge det var mig tilladt at lade begynde med Latin i nederste Klasse, stedse har der tillige ladet anvende nogle Timer paa Tydsken, og Fremgangen i at læse og forstaae dette Sprog da ikke var kjendelig mindre, end den nu er, da det skal læres ene og som Veiledning i Grammatik; hvad heller neppe Nogen, som har prøvet det samme, vil kunne nægte. — Endelig maa endnu, foruden den ovennævnte Fordeel, som dette forudgaaende Bekjendtskab med Latinen og dette Sprogs grammatiske Elementer medfører til at lære andre, især de deraf udsprungne Sprog, s. Ex. Fransk, ogsaa agtes paa den Nytte, det kan have for Lærlingen til baade at forstaae og rigtig skrive den Mængde latinske eller af Latinen dannede videnskabelige eller i det dannede Sprog jevnlig forekommende Ord, fra hvilke det dog, i hvor meget der end ofte i det Enkelte arbeides derpaa, neppe nogensinde vil lykkes eller maastee engang var tjenligt, aldeles at rens vort Modersmaal; og ligesaa paa Nødvendigheden af et tidligt Bekjendtskab med det latinske Sprog, der selv i andre Videnskaber ikke er uvigtig, saasom i den romerske Historie, (hvorom see 1ste Hefte, S. 110), eller i Naturhistorien, hvis hele Nomenclatur i Systemet jo er latinsk, altsaa uden Kundskab i dette Sprog slet ikke kan forstaaes.

Saavidt nu om Nyttens af Underviisning i Latinen som bedste Grundvold saavel for Landskræfternes første Udvikling i Almindelighed som for al anden Sprogunderviisning i Særdeleshed. Til den anden Grund

for Begyndelsen dermed strax i første Klasse skal jeg komme, naar jeg først har tilladt mig endnu nogle Ord om den Veie til grammatisk Kundskab, som den provisoriske Plan i § 4 viser os igjennem *Moderemaal*et. Dette kan dog ei føre Lærlingen videre i den almindelige Grammatik, end til den første simpleste Kundskab om Ordklasserne (*Saledelene*), *Tal-*lene, den strax af Artiklen kjendelige *Kjønnsforskjel*, *Substantivernes*, *Pronomernes* og *Verbernes* Hovedarter, og det Almindeligste om *Sætninger* og *Sætningsdele*, hvilket alt temmelig snart kan fattes, i alt Fald bedre, naar det tillige omhandles i den latinske Grammatik, der endog førend særskilt *Underviisning* i dansk Grammatik indførtes var ene tilstrækkelig til dette *Diemeds* *Opnaaelse*, fordi hine *Distinctioner* ikke kunde fattes i *Latinen*, uden at de tillige forstodes i *Moderemaal*et. Veed Lærlingen f. Ex. at *rex* er *Subst.* hie demonstr. *Pron.* ær *terram* *cingit* en *Sætning*, hvori der er *Subj.*, *Prædicat* og *Obj.*, saa veed han det ogsaa om samme Ord i *Dansten*, og har da denne grammatiske Kundskab i *Moderemaal*et for *Sintet*, ligesom han og, hvor *Udtryksmaaden* er forskjellig, har en *Sprog-* eller *Smagsøvelse* i at finde, hvad der i *Moderemaal*et er det rigtige. Dettets specielle grammatiske *Egenheder* (f. Ex. at *Nomina* paa *el*, *en*, er udelade *e* i *Pluralis*, eller at *Genitiven* dannes ved tilføiet *s*), tilligemed *Undtagelserne* derfra, veed han allerede forud af den daglige *Tale*, og den grammatiske *Underviisnings* *Function* er altsaa kun, at sammenfatte dem efter deres *Analogier* under visse *Synspunkter*, som da udgjøre *Reglerne*, der kun tjene til *Berigtigelse* af enkelte *Feil*, som kunne møde i *Disciplens* *Tale* eller *Skrift*, men sjelden ere af nogen *Nytte* til at befordre den grammatiske Kundskab i de fremmede *Sprog*, som *Discipelen* derefter skal lære, fra hvilke han derimod snarere kan hente *Dplysning* om de der-

fra laante Ords og Udtryksmaaders rigtige Brug i Modersmaalet. Det Meste gaaer ud paa orthographisk Rigtighed, som for Begynderne mere maa tilveiebringes ved bestandig Correctur af hvad de skrive, end ved Regler, ligesom overhovedet Planens anden Fordring til Underviisningen i Modersmaalet, at Disciplen derved maa bringes til at skrive det „correct, reent og med Smag“, kun i ringe Grad lader sig opfylde ved theoretiske Forskrifter, men meget mere paa en praktisk Wei gennem Læsning af de bedste Mønstre i Sproget, som derfor bestandig bør foretages baade i Timen selv og efter Lærers Anviisning af Disciplen hjemme*). Saaledes var det og allerede anordnet i den Guldbergske Skoleforordning, og anderledes have heller ikke de af vore bedste danske Skribenter, hvis Skoletid indtraf før dette Aarhundredes første Aar, lært at skrive deres Modersmaal. Saare Faa, om overhovedet Noget af dem, have lært egentlig dansk Grammatik, hvoraf man nuomstunder gjør alt for meget Væsen og nder alt for megen Tid derpaa**), saavel som paa en lidet frugtbar, baade Lærer og Lærling trættende Analyse, saafom med at finde Subject, Prædicat, Object, angive hvad Klasse Ordet hører til, adskille Sætningsarter, opløse Perioder og a. desl. hvad i Modersmaalet ikke saaledes, som i de gamle Sprog er nødvendigt til at forstaae Stedets Mening, og altfaa kun af og til, for at oplyse Begrebet af disse Forholde, kunde medtages. Hellere forsøge man imellemstunder paa at

*) Det sidste naturligtvis helst af underholdende Indhold, hvormed Discipulbibliothekerne bør være godt forsynede, da det ikke kan nytte at anbefale de Unge Noget, som de ei af egen Drift ville læse; og dernæst meest af den nyere Literatur, i hvilken Sproget og Formen har faaet den Udbannelse og Fuldkommenhed, som fortjente at tages til Mønstre.

**) Jvf. 1ste H S. 36 Anm. af Thiersch.

give Stedet paa anden Maade, med andre Udtryk eller Constructioner og lade da Disciplen finde, hvad der var rigtigst eller smagfuldest. Ogsaa kunde af og til opgives til Udenadslæsning et ikke for langt) smukt, af Indhold interessant og for den Alder passende poetisk Stykke, enten af Læsebogen eller tillige til orthographisk Dvælsedicteret, hvilket alt vist vil virke mere og hensigtsmæssigere til det benævnte Diemed, end blot tør Grammatik; hvormed jeg dog ikke vil nægte Nyttens af at en liden grammatisk Lærebog i Modersmaalet, saaledes som Prof. Wojesens, et Par Gange i det første og maastee andet Aar blev i smaa Pensaa gennemgaaet og lært *), hvilket sidste vil falde Disciplen saa meget lettere, som han for detmeste i Forveien ligesom af Instinct veed Resultatet. Og af samme Aarsag er det og jeg mener, at man i de fremmede levende Sprog bør gaae ud fra Læsning deraf, saa at Sproget saa snart muligt kan blive levende for Lærlingen og han altsaa, naar han har Exemplet forud, deslettere kan forstaae eller endog abstrahere sig Reglen. Med Læsningen maa i Modersmaalet forbindes Skriveøvelser, som i det første Aar kun maae bestaae i skriftlig Gjentagelse af hvad der enten strax eller kort forud er læst, eller af Læreren fortalt, hvilket tillige er en bedre Aandsøvelse, end det nuomstunder saa meget brugte blotte Dictat, der allene gaar ud paa Retskrivning og isørigt ei giver Gftertanken noget at bestille. Egen Opfindelse maa der endnu længe ikke tænkes paa. Først i 3die, høit 2den, Klasse kunde der begyndes med smaa Beskrivelser eller Breve, men hvis Indhold dog endnu i de enkelte Punkter burde opgives Disciplen, da han ellers, især i de sidste, farer for vildt, uden Orden, Sammenhæng eller tilstrækkelig Udtømmelse, om imellem den Mængde Gjenstande, der her

*) Jvf. 1ste Hefte S. 40--41 Anmærkingen af Littmann.

kunde frembyde sig, og endda bliver magnas inter opes in-ops. Man maa, dersom Dvølsen skal blive ham til nogen Nytte, en Tidlang angive ham Enkelthederne, hvorom han skal skrive, og omtrentlig hvad. Men eet Slags Dvølses vilde jeg, saasnart Lærlingen har lært saa Meget af et fremmed Sprog, at han kan forstaae det Stykke, man opgiver ham, hvilket i Tydsken meget snart bliver Tilfældet, selskætte ham med, nemlig i Skolen at oversætte noget deraf skriftligt, hvilket da stedse stiger indtil det i de øverste Klasser naaer til de saakaldte Versioner af ikke forud læste Stykker hos Klassikerne. Her have Disciplene da paa eengang baade Mønstre af god Stil og Dvølse i at omklæde dem i Modersmaalet efter dets Genius, hvilket som Sprogøvelse vil være saa meget gavnligere, som det Sprog, hvorfra der oversættes, er forskjelligt fra Modersmaalet, og, hvis det maatte tillades at begynde med Latin i 1ste Klasse, da strax i 2den kunde skrives til Oversættelser af de smaa Fortællinger og Fabler, som der kunde blive læste, en Sprogøvelse, som man ellers maa overlade til Privatinstitutterne, der ere saa lykkelige at have Underviisningsordenen i deres Magt.

Men een Sag er der endnu, som jeg, inden jeg forlader dette Capitel om Underviisningen i Modersmaalet, ikke kan lade uberørt, og det er den Fare, som muligen kunde forestaae vore Lærdestoler fra den i de seneste Tider opvaagnede Yndest for det Islandske Sprog, ved hvis Indførelse i Skolen det fordærvelige Polyhistorie, hvorved vor Skoleunderviisning allerede saa meget adspredes. endnu mere vilde søges og Tiden formindstes for en tilstrækkelig Behandling af det Fornødne. Thi vilde man end sige, at der i det sidste Skoleaar, da nogle Discipliner ere afslørede, vilde vindes Tid for hiint gammel-nordiske Sprog, da glemmer man, at Hensigten af hine Discipliners Afsløsning netop er den, at der kunde vindes fornøden Tid til at bringe Studiet af de øv-

rige Hovedsag til den Fuldendelse, som de, da de i Almindelighed ei vilde fortsættes ved Universitetet, bør have i Skolen, men som ved Optagelsen af et saa vanskeligt Sprog, som det islandste, i høieste Maade vilde indskrænkes. Og til hvad Ende skulde da nu dette Studium indføres i Skolen? Mon som almindeligt og grammatisk Dannelsesmiddel til at træde istedetfor Latin? thi jeg har hørt anføre, at Islandsten var et ligesaa kunstigt Sprog som dette. Men en og saa var, hvilket jeg slet ikke vil nægte, kommer det da allene an paa Sprogets Kunstighed? Eller er Hensigten, hvorfor vi lade vor studerende Ungdom lære Latin og Græsk, blot den formelle, at den skulle øve dens Aandskræfter paa at kjende to vanskelige Sprogs Ord og grammatiske Egenheder, naar Kundskaben i disse ikke tillige havde en vigtigere og humanistisk Tendens, saasom, at den, foruden Sprogens egen fuldkomne Uddannelse, er Nøglen til en rig og smagfuld og til den høiere Aandsdannelse for saa vigtig erkjendt Literatur, i hvilke Henseender den islandste, i hvor mærkelig den end er, dog paa ingen Maade kan maale sig med den romerske, end sige med den græske, hvilket sidste Sprog man vel neppe vilde have gjort til Gjenstand for Skoleundervisningen, naar dets Literatur ikke indeholdt en saadan Rigdom af de første og meest fuldkomne Væsterstykker i de til almindelig og høiere Aandsdannelse vigtigste Videnskabers Historie, Philosophie, Beldalshed og Poesie, baade hvad Indhold og Fremstilling angaaer, at intet Sprogs Literatur kan i begge Henseender være saa vigtig eller passende til Smagens og Aandens flersidige Uddannelse, allermindst den islandste, som i sit væsentligste Indhold dog kun indskrænker sig til Sagalitteraturen og den nordiske Oldtids Historie, der uden den Tidspilde, som dette vanskelige Sprogs Studium vilde medføre for de andre vigtigere Skolegjenstande, dog, saavidt fornødent maatte være,

tilfulde kan læres at kjende af de danske og latinske Oversættelser, af hvilke de hos os udgivne islandske Skrifter jo ere ledsagede*); derimod i Henseende til Smagens eller Stilens Dannelse, til Philosophiens, Veltalenhedens, Poesiens og Kunstens Studium intet Udbytte yder, som i mindste Maade kunde opveie den Tid, der maatte anvendes paa dette vanskelige Sprog. De enkelte, der faae Lyst dertil, ville nok alligevel, saaledes som vore fortjente Lærde Rast, P. C. Müller, Werlauff, N. M. Petersen, C. C. Rafn, Flor, ved egen Glid studere sig ind i dette og meddele Publikum Resultaterne af dette deres Studium; men til hvad Nytte det skulde optages blandt de almindelige Skolegjenstande, i hvis Cyclus der ikke engang har kunnet blive Rum for det for os dog langt baade vigtigere og interessantere engelske Sprog og dettes herlige Literatur, kan jeg ikke indsee. Eller skulde maaskee Hensigten være den etymologiske, at kjende Oprindelsen til endeel Ord og Former, eller Grundbetydningen af enkelte Udtryk i vort Modersmaal, da kan dette vel være interessant nok for enkelte Sproggranskere, som da vel nok ville meddele det danske Publicum deres Opdagelser; men til nogen praktisk Anvendelse enten i Skrift eller Tale, hvori vi jo maae følge Nutidens Sprogbrug og den dannede Smags Love, vil Kundskab i Islandsk dog kun være os til liden eller ingen Nytte. Ja vi maatte endog frabede os al Indflydelse deraf til nogen

*) At man ikke skal finde nogen Modsigelse imellem denne anbefaling af Oversættelser, og hvad jeg ovenfor S. 23 har yttret om disses Utilstrækkelighed til at træde i Stedet for Originalskrifterne selv, da maa man bemærke, at dette kun kan gjælde om den classiske Literatur, hvor Formens Skjønhed og Stilens Fuldkommenhed er et Middel til Smagens Dannelse, som den gamle nordiske Literatur dog ingenlunde kan skjenke os.

betydelig Umbanelse af vort Møderemaal og Etli, undtagen
 sig Forfatterens Pen kan nu vinde sig den tabte Børgers-
 ret, fordi en saadan Tilbagegang i vort Møderemaal nu een-
 gang opnaaede Dannelse er plad umulig og, som Wolbech
 rigtigten bemærker (anf. S. 594), "Selskabsen" ifte blev
 deelslagtig i den almindelig europæiske Sprogkultur, der udgik
 fra aandelig Forædling, fra de græske og romerske Olskifters
 Ojensbedelse, fra den hele Opblomstren af Genreiligens, Videns-
 skab, Kunst og Poesi, som fra Italien og Opstandstidens
 haanden udbrødte sig til det øvrige Europa" o. s. v. Og lige-
 saa rigtigti hveder det sammesteds (S. 624): "Sprogforfattere og
 Sprogkædere skulle derfor, naar de forerle deres Videnskab med
 den levende Sprogkunst, den abstrakte Lære med den frie Ud-
 øvelse, — naar de ville hente Løve og Fortællere fra Sprogets
 Didsager eller fra nogen tidligere Kivsalder i Sproget, for at
 gøre dem gjældende i at omforme, bestæ, eller indføre det
 nærværende frie Strik og Stående Kraft"; samt (S. 630):
 "Strik har man endnu set et Sprog strice tilbage i Tiden, iføre
 sig en opgyver, forælder Ettefelse, eller søge en fornyet Kraft
 i udøde Strider" o. s. v. *). S alt Sald bliver Sprogets Bæ-
 rigelse eller Forbedring jo ifte Solsolundervissningens Sog-
 Sennes Dømmend er kun at lære Tingdommen at strice Møderes-
 malet correct eller nuværende Sprogbrug og Sanne Seng
 Etli, hvortil jo ma va vites, ifte ved Studiet af et forældet
 Sprog, men ved Strikig Løsning af de bedste Mønstere nær-
 mest i Møderemaal, og dernæst ogsaa i de nyere, mest cul-
 tiverede, ja selv i de gamle elæstte Sprog, der, saaledes som

*) Prof. Leving træffende Bemærkn. herom i hans "Eplf. Anmærkn.
 til hans Saaadl og i det danske Sprog Sraamm." S. 4—5 og
 Sammenfætte Møderigs Strikig.

f. Gr. Ciceros Verker, i stilistisk Henseende frembyde os Monstre paa den høieste Fuldkommenhed. Eller skulde det endelig for Kundskabens Skyld i den nordiste Oldhistorie ansees fornødent, at indføre islandsk Sprogunderviisning i vore Lærdeskoler, da vilde man jo ved at udstrække Skoleunderviisningen til et saadant Kildestudium, overstride al fornuftig Grændse for samme, og ikke fordre dette med mere Grund, end om man vilde, at der skulde læres Engelsk eller Spansk for at Disciplene kunde trænge dybere ind i den engelske og spanske Historie end Skoleunderviisningens Diemed medrette udkræver. Ja det være nu enten fra den historiske eller den philologiske Side, man vilde ansee islandsk Sprogkundskab for nødvendig, hvor lidet er dog de udmærkede Historikeres og Philologers Antal, som have havt nogen Kundskab i dette Sprog, imod deres, som ei have forstaaet det, ja end ikke følt nogen Nødvendighed af at forstaae det? Om vor nuværende ypperste Philolog har eller savner denne Kundskab, er mig ikke bekendt; men neppe skal det kunne vises, at den classiske Philologies Studium har i nogen Maade vundet nogen Oplysning af det islandiske Sprog; snarere er der, saasom af min afdøde Ven Rast, undertiden gjort urigtige Anvendelser baade af det islandiske og moesogethiske Sprog, hvortil hans omfattende Sprogkundskab imed historisk Sandhed forledte ham. Vel kunde det ved første Dietast, hvad jeg og har hørt, synes frapperende, at vor Skoleungdom gjøres bekendt med den os fremmede græske og romerske, men lades ubekendt med vor egen Oldtid; men, om det Sidste endog var Tilfældet fordi Kundskaben derom ei hentes umiddelbar af Kilden eller de islandiske Skrifter i Original, hvad ingenlunde er nødvendigt og vel heller ikke er almindeligt uden hos de faa, sædvanligst kun Indfødte, der kunne læse Sproget med samme Lethed, som de danske eller latinske Oversættelser, saa maa man dog

ikke glemme, at den classiske og cultiverede Oldtid er os eller vor studerende Ungdom af ganske anden Bigtighed, end det raae Nordens, som i Henseende til Humanitet, Videnskab og Kunst Intet frembyder, som kunde tjene til den Lands- og Smagsdannelse, der er af Bigtighed for vor studerende Ungdom og maa være Diemed for Underviisningen i vore Lærdestoler, idetmindste ikke i den Grad, at nogen af de andre Læregjenstande derfor skulde lide noget Skaar, hvad dog unægtelig vilde blive en Følge, hvis der til dette fra vort Modersmaal saa differente Sprogs Studium skulde vindes blot den allerfornødneste Tid. Ja kunde der virkelig fra de andre Læregjenstande, (allerede fem forskjellige Sprog foruden Modersmaalet), endnu levnes Disciplen nogen Tid, da vilde jeg for min Deel ansee den langt hensigtsmæssigere anvendt paa et Sprog, der baade i saa mange sociale Forholde er os saa vigtigt og har en saa herlig Literatur, som det engelske, og som dog vist kun er udeladt af vore Skolevidenskabers Cyclus, fordi man ei saae Udvei til uden Tab eller Skade i andre Henseender at tilveiebringe den dertil fornødne Tid. Eller skulde i een eller anden Klasse kunne blive en Time en Ugen tilovers fra det Befalede, da mener jeg den hellere burde anvendes enten paa at give et kort Begreb om nordisk Mythologi og Oldsager uden islandsk Sprogkundskab, eller paa nogen Dvælse i Læsning af Svensk, hvorved foruden Benyttelsen af dette Sprogs Literatur, hvis Poesie især ingenlunde er os saa let forstaaelig, det broderlige Sindelag, der nu saa lykkelig er vaagnet mellem Nordens to beslægtede, hinanden desværre alt for længe fjendste Nationer, kunde faae en ønskelig Næring, ja maaskee endog Ideen om en nærmere Forbindelse imellem Nordens Universiteter efterhaanden kunde bringes i Udførelse. En Sprogeenhed eller Amalgamering af to allerede for sig saa fuldkommen uddannede Sprog, der

Hver har sin betydelige Literatur, og som i alt Fald vilde blive Sællers tilfældige Værk, er dermed ingenlunde paatænkt. Hvad iøvrigt IJslandstjen angaaer, da nærer jeg vel ikke nogen stor Frygt for, at Antallet af vore Lærdestolers befaledede Læregjenstande, som snarere kunde behøve Indstrækning til Fordeel for Skolens Hovedoieend, skulde blive forøget med en saa lidet fornøden Disciplin, men kan derfor ikke heller indsee, hvad Grund der, naar IJslandstjen ikke kan blive Skoledisciplin, og Kundskab i dette Sprog heller ikke er af nogen Bigtighed for den classiske Philologies eller Historiens Studium, har været til dermed at udvide den nyanordnede philologisk-historiske Skoleembedsøramen, der allerede nu kan medtage en 5 eller 6 af den Studerendes akademiske Aar, og Gritagelsen af de andre Vifag, der sædvanlig kun krævede en Repetition af hvad der i Forveien var læst til examen philosophicum, og Afslaget af een Periode af Historien ikke kan blive nogen betydelig Erstatning for den Tid, hiint vanskelige Sprog ene vil kræve, naar deri skal præsteres den Færdighed, som i Forordningens 5te § fordres, hvorved desuden gives de indfødte IJsændere, der have denne Færdighed i deres Modersmaal for Intet, under iøvrigt lige Omstændigheder et stort Fortrin, idetmindste i Henseende til Binding af Tid, for de danstfødte Candidater, for hvilke denne Fordring vil blive til stor Hinder i Opnaaelsen af den Duellighed i den classiske Philologi, der dog skulde være Hovedgjenstanden i Lærdestolens Underviisning, idet hine to Lærefag, hvoraf det ene slet ikke engang er nødvendigt, ville optage maaſtee Halvdelen af Candidaternes Studeretid, især naar dertil medregnes den i Fdningens 5te § ogsaa fordrede Kundskab om den oldnordiske Literaturs Forhold og den danske Literaturs Historie. Eller skulde det endelig menes, at en Embedsøramen for overordnede Lærere ved de lærde Skoler burde have en videre Udstrækning, end til

dees tilvebragt i Ordsæten (*), for hvist den ender med et
 for sigtelæbes i Ordsæten, som i det første Ordsæde
 gælder for en til sigtelæbes i Ordsæden den ender
 med et ender i Ordsæden, at den ender i Ordsæden
 Ordsæden for at den ender i Ordsæden, men
 til Ordsæden ender i Ordsæden, som i det første
 Ordsæde er den ender i Ordsæden, at den ender i
 med den grammatiske Ordsæden i Ordsæden, hvoraf Ordsæ-
 den ender i Ordsæden, hvoraf Ordsæden ender i Ordsæden,
 Ordsæden af at den ender i Ordsæden, v. c. Ordsæden i Ordsæden,
 bemærke, kommer sig nu tilbage til mit andet Ordsæde for
 Ordsæden i Ordsæden, Ordsæden ender i Ordsæden
 Ordsæden at have fulendt hvad sigtelæbes i Ordsæden til
 Ordsæden er en Ordsæden i Ordsæden.
 Ordsæden over det ender i Ordsæden, som ender
 Ordsæden, som ender i Ordsæden, en Ordsæden og Ordsæden
 Ordsæden, hvor Ordsæden ender i Ordsæden og Ordsæden
 af Ordsæden, vil gælder Ordsæden, den ender i Ordsæden
 Ordsæden § 10 Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden vil Ordsæden Ordsæden, ender i Ordsæden
 Ordsæden Ordsæden og Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden, hvor Ordsæden Ordsæden, da Ordsæden
 Ordsæden, at Ordsæden Ordsæden, ender i Ordsæden
 Ordsæden Ordsæden, at Ordsæden Ordsæden, ender i Ordsæden
 Ordsæden af den Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden Ordsæden Ordsæden, og Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden Ordsæden Ordsæden i Ordsæden Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden, at Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden
 Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden Ordsæden

vi have viist ovenfor S. 28, vil i de ikke udvidede Skoler, som ei have faaet en 7de Klasse til Erstatning, endog tabes i o hele Aar*); hvilket synes at røbe den Formening, at man hidtil skulde enten have anvendt for megen Tid paa denne Gjenstand, hvad dog Resultaterne i Almindelighed have mods beviist, eller og ikke behørig have benyttet den, samme tildeelte, Tid og i de første 3 Aar læst for lidet, endstjondt det dog heller ikke med nogen Billighed kan paastaaes, hvis man betænker, at Hensigten fuldkommen maa være naaet, naar der, som tilforn stode her i Skolen, i det 1ste Aar er lært de væsentligste Punkter af Grammatiken, og Declination og Conjugation m. m. er bleven tilgavn indøvet, ikke mechanic, men i en Exempelsamling (saaledes som i min lat. Elementarbogs 1ste Cursus) stedse syntaktisk anvendte i deres Forbindelse og Sammenhæng med Sætningens andre Ord**), hvorved Syntaxens Hovedpunkter kunne blive Lærlingen ind-

der ved en toaatig Underviisning i Latinen var lagt en god Grundbold for samme, men hvad ei gaaer an, naar Latin først skal begyndes i 3die Klasse, Græsk altsaa maatte opsættes til 5te Klasse, hvilket aabenbar var for silde. Hos os har Erfaringen viist Nytten af at Begyndelsen skee med begge resp. i 1ste og 3die Aar.

*) Og Rector endog skal bære samme Ansvar for Fremgangen som før, hvorfor han i de udvidete Skoler dog er fritaget.

***) Jeg kan her ikke nægte mig at henvise til Overlærer Birch's vigtige Bemærkning i Progr. fra Metrop.-skolen 1848 S. 63, hvor han i Anledning af Directionens Bestemmelse, at der først, naar Formlæren er indøvet ved en Elementarbog, skal gaaes over til Syntaxen, viser at „derved let paa en betænkelig Maade understøttes et ikke ualmindeligt Misgreb i Sprogunderviisningen, at man ved at udsætte Meddelelsen af de første og simpleste syntaktiske Begreber trætter Disciplene med en aandløs og mechanic Udenadslæren af Formerne og en større eller mindre Deel af det

præntede, og tillige en ikke ganske ringe Ordforraad ham blev bragt; hvorefter han da i det 2de Aar kan, vel funderet i Elementerne, stride til en mere sammenhængende Læsning først af saadanne Fabler og Smaaaførelinger, som de, der aabne samme Elementarbogs 2de Cursus, og derpaa de lidt længere Fortællinger samt det Udtog af Eutropius, hvorved samme Læsebog sluttes; ved hvilke to Aars foregaaende Læsning og Dvælse i Sproget Disciplen da, uden enten for stor Fremfærd eller unødvendig Sinkelse, vil være grundigt og hensigtsmæssigt forberedt til at begynde paa Læsningen af en let historisk Autor, saasom Justin eller Nepos, eller endnu bedre det saare hensigtsmæssige og i Forbindelse bragte Udvalg af dem begge, som findes i 2tes Båndchen af Jakobs og Dörings lateinisches Elementarbuch, samt til Afværling i en 2 eller 3 Timer Phædri Fabler*); ved hvilken gradvise Fremgang han ganske anderledes vil være i Stand til da i 4de Klasse at læse Jul. Cæsar, og tillige til at forstaae og agte paa Indholdet af samme**, end ved at skulle efter den provisoriske Plan i det ene Aar i 3die Klasse have gennemilet det Fornødne af Gram-

dertil hørende Detail, uden tillige at lære dem disses Betydning og Anvendelse i Sætningen." Hvor kan f. Ex. Noget faae et rigtigt Begreb om Casus uden at det grundes paa nogen Forstand af Syntaren?

*) som det glæder mig at Hr. Birch ligeledes antæfter.

**) Ikke at tale om det Vid og, der herved saavel som allerede ved den foregaaende Læsning af Eutropius kunde vindes til Kundskab i den gamle Historie, som her gives i større Detail end i de historiske Compendier der bruges. Man skulde dog altid i det, der læses for a. lære Sprog, saavidt muligt søge at forene Sagskundskab med Sprogkundskab, hvad kun i det første Aar, hvori Opmærksomheden mest henbringes paa Sprogets Elementer, ikke saa let lader sig gjøre. Jvf. 1ste H. S. 110.

matiken, især hvis det skulde ske efter Prof. Madvigs større Sproglære, hvilken det ikke vil være let tilstrækkeligen at forstaae, naar Veien ikke forud er banet gennem en lettere Elementargrammatik. Thi det Aar, Discipelen kan være ældre end da han var i 1ste Klasse, ville umuligen kunne have saa stor Indflydelse til at forstærke hans Aandsevner, især Hukommelsen, hvorpaa det ved disse Begyndelsesgrunde fornemlig kommer an, og heller ikke kunne de forud lærte heterogene nyere Sprog have forsynet ham med saadan Hjælp til latinsk Sprogkundskab, at han deri skulde i eet Aar kunne komme ligesaa vidt, som ved en jevnt fremskridende Methode hidtil kun lod sig udrette i tre*), uden at dog Fremstridtene derfor nødvendig maae have været „for langsomme“, saaledes som det uden al Grund paastaaes i Motiveringens af den provisoriske Plan, da hverken det, der hurtigst fattes og læres, altsaa i sig selv er lettest, derfor er det meest aandsvækkende og dannende, hvilket netop forholder sig omvendt, ikke heller det er nogen Følge, at Fremgangen maatte være intensiv ringere, fordi den ikke extensiv var saa stor, eller der var læst saa mange Blade, som det er muligt i det Discipelen allerede halv bekjendte, med vort Modersmaal saa beslægtede, Tydske. Og saa med Latinen kunde det gjerne gaae hurtigere, naar det var derom at gjøre, og man ikke burde bruge dette Sprog til Grundvold for al grammatisk Kundskab. Man kunde da som man gjør i de levende Sprog begynde med at læse raske fort, oversætte Disciplene Stykket ordret for og overlade til deres Hukommelse næste Gang at gjengibe det saaledes For-

*) Thi vilke man endog forbele Noget deraf paa det næste Aar i 4de Klasse, da var derved Intet bundet, saasom Vanskeligheden omtrent blev den samme, enten 4 Aars Arbejde forbeeltes paa 2, eller 3 Aars paa 1 Aar.

tydede paa samme Maade, samt særstilt derfra foregiøve dem til hver Time et lidet Pensum af Grammatiken at lære. Man vilde da ikke kunne klage over for stor Langsømheden, ligesom det vel og kunde forsyne Disciplene med endel latinske Glosser; men det, som her forlanges, den grammatiske Grundvold vilde mangle og hvad der var vundet i Hurtighed være tabt i Grundighed, hvilken Mangel nok vilde vise sine uheldige Følger saavel ved Obergangen til andre Sprog som til den næste Fortsættelse af Latinens selv. Men til saadan Grundvold kan hverken det tyske eller noget andet nyere Sprog tjene, fordi her den eensartede Ordstilling alt for meget kommer til Hjælp i strax at finde hvert Steds Mening, og Ligheden med Modersmaalet ikke saaledes som Latinens under Disciplen til at agte paa Grammatik og Syntax. Men selv om dette ikke havde noget at betyde, vilde Langsømheden dog ingentunde være saa stor, som den, der ikke er øvet i denne Art af Begynderunderviisning, indbilder sig, saafremt ellers Læreren kun ikke vil overstride hvad der hører til de første grammatiske Elementer, og spille lang Tid paa Anomalier, Specialier, Kjønnsregler, og saa meget andet som bedre til sin Tid og efterhaanden kan bibringes, men kun vil opholde sig ved hvad der er foruødent for at forstaae de simple Cætninger, som blive Gjenstand for den første Læsning, og hvorved Brugen af Casus og det Simpleste af Syntaxen praktisk lader sig fatte. Allerede i første Uge vil saaledes, hvad en Prøve kan overbevise Enhver om, som vil gaae frem paa denne Vej, gjennem 6 Timer uden Vanskelighed selv af et maadeligt Hoved være læst og tilgavn indøvet den første Declination tilligemed det Almindeligste om Brugen af enhver Casus, samt derved tillige indsamlet et Quantum af 40 eller flere latinske Glosser, hvilket man dog ikke kan kalde en for langsom Fremgang, ligesaa lidt som Kundskaben deri nødvendig maa blive

mere „usikker“ end i nogen anden Gjenstand som begyndes forfra. Snarere vil denne Usikkerhed finde Sted, naar der i 3die Klasse maa iles saa hurtigt affted i Begyndelsesgrundene, at der ikke i Sproget og dets Grammatikalier kan vindes den Kundskab og Fasthed, som maa forudsættes til med nogenslunde Lethed og uden for stor Langsomhed i 4de Klasse at kunne læse en sammenhængende historisk Autor, hvortil det jo er aabenbart, at et tidligere og længere Bekjendtskab med Sproget selv maa yde en langt større og hensigtsmæssigere Hjælp, end selv en nok saa god Fremgang i de saa heterogene fremmede Sprog; og Følgerne af den her nødvendige Hurtighed jo netop maa blive den befrygtede Usikkerhed, samt at Discipelen endog vil forledes til en overfladisk Brug af Versioner, eller til at søge sig Privathjælp, hvad man i en offentlig Skole dog mindst burde give ham nogen Anledning til *); og med alt dette endelig endda, naar han ikke i det ene Aar saa fuldstændigt og hurtigt har kunnet naae det for 3die Klasse bestemte Kundskabsmaal, blive nødsaget til uden sin egen Skyld at forblive et Aar længere i Klassen, end han ved en jernere Fremgangsmaade i Elementarlæsningen gennem de to nederste Klasser havde behovet; ikke at tale om hvad der i de to første Aar vil tabes i Henseende til Aandsudviklingen, der dog ved ingen af de andre for disse Klasser bestemte Læregjenstande kan fremmes i den Grad, som ved den første grammatiske Underviisning i Latinen var mulig; hvortil endnu kommer, at denne desuden er den eneste nye Gjenstand, der i 1ste Klasse bydes Lærlingen, og derfor sædvanlig af ham angribes med saa megen Lyst, at, naar Underviisningen deri foretages hensigtsmæssigt, Fremgangen i intet af de andre Fag er kjendeligere, Beviis nok for, at hiint ingenslunde er

*) Sfr. Suhre om Reformerne S. 43.

ham for vanskeligt, eller nu kan for 10 Aars Drengene være det mere, end det i de fleste Lande gennem Aarhundreder har været endog for Drengene af tidligere Alder*). Eller mener man nu, at der til saadan Underviisning i Latin ikke uden Tab for de andre Lærefag, som og skulde drives i 1ste Klasse, kunde tilveiebringes det for Begynderen med Latinen nødvendige Antal Timer, uden at overstride det i den provisoriske Plan medrette bestemte Maximum, da vil der, hvis man ikke vil tildele de andre Fag, hvori Disciplene sædvanlig endog inden de optages i Lærdeskolen have faaet mere eller mindre Underviisning, mere Tid end nødvendigt er, ikke være nogen Grund til at gjøre Timeantallet større end til følgende, der og fordetmeste ikke er mindre end nu i Metropolitanskolen, nemlig

i Dansk ugentlig 4 Timer**), høit 5 (i Metrop. skolen ikke flere)		
- Tydsk — 4 — — 5		
- Rel og Bibhist. 2***)— — 3		
- Geographie 3 —	} (som i Metrop. skolen)	
- Historie 2 —		
- Naturhistorie 2 —		høit 3 (det sidste i Metrop. skolen)
- Regning 3 —	} hvilke Lærefag ingen Forberedelse hjemme behøve, men blot Dvælses paa Skolen. I alt Fald kunde engang ugentlig medgives Disciplene en Opgave til at udregne eller en For skrift til at efter skrive hjemme, ligesom man i andre Fag foregiver dem en Lectie.	
- Kalligraphie 3 —		
- Tegning 2 —		
- Sang (kun f. Nogle) 2 L.		

udgjør ialt 27, høit 31 (for Ikkesyngende resp. kun 25 eller 29) Timer,

*) jvf. Suhr Side 27—28.

**) Flere ere saa meget mindre fornødne, som al Underviisning gives paa Dansk.

***) Bibelhistorien er her alene Repetition af hvad Lærningen allerede gennem flere Aar har lært; og med formegen Religionsunderviisning opvækker man snart e Lede derfor end Behag deri.

saar at uden Tab for de andre Fag blev tilovers 9, eller, om man end vilde give dem mere Tid end fornødent, idetmindste 5 Timer ugentlig, som med langt større Nytte kunde anvendes paa Latinens Elementer, end enten at gives frie eller anvendes til Fag, som slet ikke behøve dem. I 2den Klasse vilde kun behøves i Dansk 3, Tydsk 4, i Religiøs 2, i Hist. og Geogr. 5, Naturhist. 2, Regning 3, Kalligr. 2, Tegning 2, Sang 2, ialt 25, tilovers altsaa til Fransk, som her skal paabegyndes, 5*) og til Latin 6, udgjør i Alt 36 Timer.

Endelig kommer til alt dette endnu den vigtige Omstændighed, som man ved den nye Indretning aldeles ikke har taget i Betragtning, at, naar Skolen skal i en vel ordnet Gang virke til et vist Hovedoieend — her den lærde eller høiere videnskabelige Dannelse, — maa Underviisningen fra først til sidst have en vis prædominerende Hovedgenstand, hvortil alle de øvrige Discipliner maa slutte sig, og som ved den udbredte Indflydelse, den kan have saavel til Landskræfternes hensigtsmæssige Udvikling som til en videnskabelig Behandling af de øvrige Studier, kan tjene til Grundlag for den hele intellectuelle Dannelse, eller, som Andre udtrykke det**), blive ligesom et Centrum, hvorom den hele Underviisning dreier sig eller som Hovedaaren i Legemet, saaledes som f. Ex. Mathematiken er det for de militære Studier fra først til sidst. At nu til en saadan Grundvidenskab maa i de lærde Skoler vælges Philologien eller et Sprogstudium er indlysende, fordi ingen Realvidenskab saaledes sætter flere og tilmed de høiere Landskræfter i saadan Virksomhed, men

*) Metrop. Skolen har dertil endog kun ansat 4 Timer. I alt Fald burde, som ovenfor er bemærket, forudskrives Underviisning i Latin et Aar forud.

**) jvf. 1ste Hæfte S. 48 fgg.

enten kun, som Historien, forsyner Hukommelsen med Kundskab om Facta, eller, som Geographien og Naturhistorien, dvæler ved Beskuelse og Erindring af de for Diet kjendelige Gjenstande, eller, som Mathematiken, gaaer ud paa Beregning og Udmaaling af Størrelser, eller endelig, som Religionslæren, mere har moralsk Forædling end intellectuel Dannelse til Hensigt, skjøndt de jo unægtelig Alle hver fra sin Side bidrage betydeligt til Hoveddiemedets Opnaaelse, idet de baade berige Forstanden med Kundskaber og hver i sin Retning øve Mandskræfterne, altsaa og bør have deres Plads i passende Forhold lige fra først af. Kun Hoveddisciplin, hvorpaa den hele høiere Underviisning maa bygges, kan ingen af dem blive, og endnu mindre de praktiske Færdigheder, saasom i Skrivning og Regning, hvori allerede til Optagelse i Lærdeskolen forudsættes en vis Grad af Fremgang og som naturligtvis i de lavere Klasser maa nyde en passende Fortsættelse og Pleie, men ikke kunne blive Hovedsagen, hvortil, som sagt, kun bliver at vælge et Sprogs grammatiske Studium, fordi det kun befatter sig med ideale Gjenstande og abstrakte Begreber og med at finde de rigtige Udtryk for Tanken, altsaa tilligemed Hukommelsen udtræver Anvendelse af de høiere Mandsevner, navnlig Tænkraften, og dette dog uden at den Abstraction, som Grammatikens første Grunde fordre, overgaaer selv den tidlige Alders Faaevne, i hvilken vore Disciple indtræde i Lærdeskolen. Dette beviser alle Tidens Erfaring og heri har man selv i den provisoriske Plan været enig. Kun om, hvilket Sprog der til den første grammatiske Underviisning skulde være det tjenligste og hensigtsmæssigste, er Spørgsmaalet nu blevet. At Modersmaalet ikke er dette, erkjendes i Planen selv og er indlysende deraf, at dette deels allerede forud kjendes fuldstændigt af Brugen, altsaa ei kræver den særegne Underviisning, som en ny Gjenstand behøver, deels ikke engang

ny maa jages for hurtigt igjennem og komme for sent til at blive det i den Grad, som tilforn, og maa overvælde Discipelen, til hvem der tillige i flere Sag gjøres saa meget større Fordringer, som kræve deres Tid baade paa Skolen og hjemme, medens Sprogunderviisningen nu først skal faae det grammatiske Fundament, hvorpaa den, hvis det var bleven lagt tidligere, med Fordeel kunde have hvilet. Hvor langt bedre, om Skolen uden denne Deling i to Stykker, en real og en lærde Skole, ligesom hidtil fra først af kun var forbleven det sidste. De Disciple, som ikke skulle studere, vilde intet tabe ved at faae et Par Aarstid igjennem den ovenomtalte Underviisning i Latin, da de øvrige Læregjenstande (s. ovenf. S. 54) alligevel kunde faae den fornødne Tid, men endydermere have vundet endeel i Henseende til deres Aandsdannelse, hvilket hidtilværende Exempler noksom kunne bevise*); og paa den anden Side maae jo de, som ville fortsætte de lærde Studier, aabenbart vinde betydeligt ved at være rykkede saa meget videre frem i det, der dog maa blive disse Studiers nødvendige Grundvold, begge Partiers Interesse altsaa vilde være forøget. Den lærde Skole vilde da ligesom i Forordningen af 7de Novbr. 1809 være aabnet for hine uden Dødsel af disse Bedste. Dertil kommer endvidere, at, naar Underviisningen for Alle ligesom først af er bygget paa samme Hovedgjenstand, det latinske Sprog, da har man et temmelig sikkert Mærke, hvorefter hver Discipels Evner, Anlæg og Aandsmodenhed kan bedømmes og ikke blot hans Forældre kunne tage deres Bestemmelse, om han skal blive, som det kaldes, ved Bogen, men især og Skolens Rector og Lærere med meest Visshed kunne afgjøre, om han er forberedt og moden nok til

*) s. foreg. Side og 1ste Hefte S. 31--32.

at gaffe op i den næste høiere Klasse. Dette kan, hvor der
 er Svæbi, og Disciplinens Talent og Fremgang ikke i det høie
 tilfunde røber hans Zandsmodenhed, ikke saaledes bedømmes
 efter hans Fremgang i noget andet af de andre Sag, som
 tracteres i de to nederste Klasse, da en Disciplin gjærne kan
 blive Moderatsmalet temmelig orthograpphist rigtig og gjære
 Rede for dets simple Grammatikaler, Læse og forhaare et
 første med ham læst Zydff, regne med mechantiff Gærdighed,
 i Historie, Geograpphi og Mathemathorik ware tilstræffelig un-
 derstøttet af Sufkommenten, og endelig blive en god Saaud,
 uden at dog nogen af disse Gærdigheder i og for sig bewise den
 Zandsmodenhed, som derimod hans Fremgang i den første
 Latinskæning under en dueilig Grammatiktor, der ikke nøies med
 en mechantiff undendværet Guntfab, kan lægge for Zagen, naar
 hans Fremgang i Gærdigheden af de øvrige Klasse's Discipliner
 kun ikke haare i alle for stor Misforhold deritil, eller hans
 dantefftilprøve enten i Sammenhæng eller Retstræning er
 ber for stor Mangel paa Forstand; thi hvad der iøvrigt, naar
 kun prøves i Latin er tilfredsstillende, maatte man ogsæ i et
 eller andet af de andre Sag, vil endda nok ved forøget Stud
 i den følgende Klasse kunne indhentes og suppleres og er
 overhovedet ikke af den Bgthighed, at Disciplinens Gærdighed
 til at opstøttes kunde afhængig ene Læse. Og sigesaa i Zden
 Klasse, hvor Graantien af de samme Slaasager hellere ikke kan blive
 nogen høveddisciplin, hvorefter Lærlingens Moderenhed fortrinnsvis
 kunde bedømmes. Kun ved de Discipler, om hvilke det var
 afgjort, at de ikke kunde vedblive Studeritgerne, behøvede det
 ikke at regnes saavidt med Fremgangen i Latinen, Zvedstere
 deri vilde dog alligevel ikke være uden Bgthede saavel til deres
 Zandsudværling som til Grundvold for den øvrige, især den
 franske, Sporgundværling. Thi til den Forordning, som vel
 undertiden gøres, at de i latinske Zimer kunde for saadanne

Disciple anvendes til andre Læregjenstande, gives der saa meget mindre nogen billig Grund, som disses særegne Tars icke er Lærdestolens Diemed og Sagen vilde medføre Banse-ligheder og Beføstninger, medens dog Latinunderviisningen altid vilde være dem til den foremtalte Nytte.

Vi forbigaae her at tale om den paafaldende Modsigelse i Motivering af den provisoriske Plan, naar først S. 72 erklæres, at efter hvad af Sagkyndige almindeligen er antaget som afgjort, den sproglige Dannelse er det principale Dannelsesmiddel og af Sprogene det latinske i den Henseende har et overveiende Fortrin, samt at Discipelen kun ved Sammenligning med et fremmed Sprog bringes til Estertanke over Modersmaalets Væsen og Væstfænhed, og hverken i den Henseende eller til Aandens Udvikling noget Sprog i høiere Grad yder sin Tjeneste, end hiint, og man dog strax derpaa S. 727 møder den Paastand, at „Intet kan være uhensigtsmæssigere end at benytte et fra de nyere i saa høi Grad afvigende Sprog som første Grundvold for Sprogunderviisningen“, paa hvilken Modsigelse allerede Prof. Suhr*) har gjort opmærksom, ligesom jeg og andetsteds i denne Afhandling har berørt denne Mening. Og endnu mindre har det Argument at betyde, som sammesteds S. 726 hentes fra det latinske Sprogs Ubekvemhed til deri at omhandle visse nyere Videnskabsgjenstande, fordi dette ikke kan være Hensigten, hvorfor dette Sprog er gjort til Underviisningsgjenstand i de lærde Skoler eller hvorfor der foretages Stiløvelser i samme, og Spørgsmaalet her kun er om, hvorvidt det bør gjøres til Udgangspunkt for den grammatiske Sprogunderviisning, hvorom jeg deels har talt, deels endnu vil komme til at tale Udskilligt.

*) om Reformerne S. 23—25.

Dertil foranledige mig nu især nogle vist nok skarpsindige
 Ytringer af Hr. Overlærer Birch i Programmet fra Metro-
 politanskolen for 1848 S. 51 fgg. som endog „henregner
 denne Udsættelse af Latinen samt Benyttelsen af Modersmaa-
 let i Forbindelse med det tydske Sprog som første Grundlag
 for Sprogunderviisningen til de heldigste og meest le-
 vende Bestemmelser i den nye Skoleplan“, idet han „i
 denne Foranstaltning seer det første Skridt til at muliggjøre
 de forskjellige høiere og lavere Skolearters organiste Sammen-
 hæng og Indgriben i hinanden.“ Men skal denne Grund
 have nogen Gyldighed, da burde vel først været afgjort, om
 „denne organiste Sammenhæng af de to forskjellige Skolearter“
 [Lærde- og Borgerstoler*)] virkelig er et saa onskeligt Gode,
 at den kunde give gyldig Grund til Forandringen og til at
 den studerende Ungdoms Bedste, for hvilken de lærde Skoler
 nu cengang ere stiftede, derfor i nogen Maade bør opofres
 eller hindres, samt at vi uden Nødvendighed skulde opgive den
 store Fordeel, som Tyskland har Grund til at misunde os,
 at have vore særegne, ikke overfyldte Lærdestoler, som eie deres
 egne Fonds, hvoraf deres Fornødenheder, naar de ikke udvides
 over den tilhørlige Grændse, godt kunne bestrides, i hvilke
 Underviisningen kan indrettes efter en hensigtsmæssig Plan,
 og endda selv de, der ikke ville betræde den akademiske Bane,
 kunne nyde saa meget Godt af Underviisningen og faae saa
 stor en Grad af høiere Dannelselse, som de eller deres Forældre
 maatte ønske for dem. Saameget mere beklageligt vilde det
 derfor være, om de „oekonomiske Hensyn“, som Hr. B. til
 Slutning S. 59 anseer for en „ikke uvigtig Betragtning hos

*) hvortil vel og maatte komme Landsbystoler, saasom her og fra
 disse undertiden kommer Aspiranter til de lærde Skoler.

de, hvor" efter hans Mening „Skolevæsenet i det Hele har saa indstrænkede Midler til sin Raadighed“, skulde gjøre sig gjældende, da dog hverken det øvrige Skolevæsens Trang vedkommer Lærdeskolen eller denne, hvorom kun her er Tale, og som har sine egne tilstrækkelige Hjælpemidler, behøver at forlange nogen Understøttelse fra det øvrige Skolevæsen. I detmindste maa man troe dette sidste, da den forhenværende Direction vel neppe vilde have foretaget en saa betydelig Udvielse af de lærde Skoler, naar den ikke havde seet sikker Udvei til at afholde de dermed forbundne store Bekostninger. Og ligesaa lidet kan det tænkes, at den implicite vilde stille sig af med endeel af Bekostningerne ved at flyde sine tvende nederste Klasser over paa det lavere Skolevæsen eller paa de endnu ikke engang almindelig eksisterende Real-skoler, som Planen jo endog selv søger at gjøre undværlige. Ja om det end efter den ærede Forfatters Mening, „tor haabes, at de reformerte Borger-skoler med Tiden vilde høre sig til et saadant Trin, at de fuldkomment kunne erstatte de lærde Skolers lavere Klasser og disse saaledes bortfalde“, saa synes det dog ikke alene noget utidigt, at gjøre Regning paa en saa vidt udseende Mulighed, men selv i Tilfælde af, at den kom til Virkelighed, lidet billigt, at paalægge Disciplen den Nødvendighed, at skulle i to Aar søge den første Underviisning i en anden Skole, end den, det var Hensigten at han skulde frekventere, især da det dog umuligen kan ventes, at den Grund, der saaledes skulde lægges for Lærdeskolens paafølgende Underviisning, vilde i alle Borger-skoler blive lagt efter den Plan, som Fortsættelsen i Lærdeskolen vilde kræve eller forudsætte*).

*) Jeg tænker alle Lærere ere vel enige i, at ønske sig til Under-

Man svare ikke, at det samme jo ogsaa nu kan være Tilfælde det med det Dyrige, som nu fordres til den tiaarige Drengs Optagelse i Skolen, thi dette er jo ikke andet end den fornødne Færdighed i Læsning, Skrivning og Regning, hvori en forskjellig Methode ikke kan gjøre den Hindring for den paafølgende Fremgang, som en forskjellig Plan i de andre Lærgjenstande, der fra det 10de til det 12te Aar maae drives, (Historie, Geographie, Religionslære, levende Sprog og Grammatik, selv om man vil udelukke Latin), vilde medføre*). Og overhovedet have Lærdeskolen og Realskolen et saa forskjelligt Viemed og begrunde deres Fordringer til Underviisningen paa to saa forskjellige Principer, den ene Aandsdannelsens, det andet Nyttighedens for den materielle Virksomhed i Livet, at de, naar de skulle blive consequente, umuligen kunne forenes med lige Berettigelse, end sige at den, som efter sin Bestemmelse hidtil har været den eneberettigede og er af største Vigtighed for Videnskabeligheden og de høiere Interesser i Statslivet, skulde i nogen Maade lempe sine Fordringer efter de Elevers Tary eller Bekvemmelighed, som den blot har admitteret, især da disse Intet kunne tabe, men endydermere endog maae vinde i Aandsdannelse og forstandigt Studium af de reale Videnskaber ved at deeltage i den ideale Underviisning, som det er Lærdeskolens egentlige Bestemmelse at meddele sine Disciple. Ei heller er det nogen uvigtig Fordeel for saadanne Disciple, om hvis Bestemmelse Forældrene kunne

viisningens Forsettelse hellere Disciple, der ere forberedte i samme, end i en fremmed Skole.

*) Ikke at tale om, at hvor der er en god Borger-skole, hvor alle disse Ting læres, der vil man, da Skolepengene tillige ere ringere, undertiden requere, slet ingen Disciple at faae til Lærdeskolens nederste Klasse.

være tvivlsraadige i deres Valg, at disse, naar Begyndelsen med Latin maatte gjøres i de to nederste Klasser, allerede to Aar tidligere kunde sættes i Stand til at bedømme, hvorvidt deres Søner besadde den Lyst og den Evne til det Studium af de gamle Sprog, som den lærde Dannelselse udkræver, hvorom de nu derimod, naar derpaa først skal begyndes i det 3die Skoleaar, saa meget senere kunne komme til Kundskab, ikke heller ved den større Hurtighed, hvormed da maa gaaes frem, kunne derom vinde saa sikker Overbeviisning, som Underviisningens jevnere Fremgang i de to tidligere Aar kunde bringe. Allerede fra den Side betragtet kan jeg altsaa ikke i denne Udsettelse af Latinen til det tredie Skoleaar see nogen „heldig eller meget lovende Bestemmelse.“ Endnu mindre godtgjøres det ved den ovenfor S. 36 omtalte Paastand i Directionens Motivering, at „Intet kan være mere uhenftigtsmæssigt, end at benytte et fra de nyere saa afvigende Sprog, som det latinske, til første Grundvold for Sprogunderviisning og som første Middel til Eftertanke over Sprog og sproglige Forhold“, hvilket jo vilde være en Slags Sprogphilosophie eller Reflexion over sproglige Gjenstande, der dog hverken kan være Begyndernes Sag eller lade sig lære som en egen Skolegjenstand, men allene opnaaes ved en Sammenligning af flere forskellige Sprog, hvori Kundskaben først skulde tilveiebringes, og hvortil vel mindst kunde undværes Indsigt i det til den Ende vigtigste eller i grammatisk Henseende fuldkomneste Sprog det latinske, hvad Erfaringen ogsaa viser, da ikke lettelig Noget uden Indsigt deri kan blive en kyndig Grammatiker, skjøndt dette ingenlunde er Diemedet, hvorfor det bør gjøres til første Underviisningsgjenstand. Dette Diemed er kun at forsyne Discipelen med saa god Kundskab i det Sprog, der er Underviisningens Gjenstand, som muligt, hvormed da og bør gjøres Begyndelse saa betids, at det fastsatte Maal deri kan i

forholdsmæssig Tid fuldkommen opnaaes. En secundær Fordeel eller et Bivord, som ei er uden Vigtighed, bliver da dernæst den Oplysning, som derved vindes for anden Sprogkundskab og rigtigt Begreb om Modersmaalets Grammatik; men denne Fordeel, denne Understøttelse af det latinske Sprogs Grammatik bliver da ubenyttet, naar Underviisningen deri først skal tage sin Begyndelse to Aar senere. Hr. Overlærer Birch beklager, at Motiverne til denne af Directionen befalede Forandring af Underviisningsordenen „ikke ere udviklede med den Skarphed og Grundighed, som var nødvendig for at skaffe den Indpas hos dem“, der ere af anden Mening, og søger at bevirke dette ved følgende Forklaring (s. bemeldte Program S. 52 fg.): „Alt Modersmaalet i ethvert Tilfælde maa blive det naturlige og nødvendige Udgangspunkt for al Sprogunderviisning, som det eneste Sprog, hvori Stoffet er umiddelbart givet og bekjendt og derfor kan gøres til Gjenstand for Betragtningen“, og at det altsaa „er en Illusion, naar man troer, at de elementære grammatiske Forestillinger hidtil ere bibragte gennem Latinen, thi om end den grammatiske Underviisning begynder med dette Sprog, er det dog ikke muligt at bibringe Disciplene nogen klar Forestilling om Sætningen og dens Dele, uden ved at bringe dens Indhold til Bevidsthed igjennem Modersmaalet“ o. s. v. Men ved denne Forklaring oversees det, ligesaavel som i den Motivering, den skal bøde paa, aldeles, deels at de elementære grammatiske Forestillinger hidtil, d. e. i de sidste halvhundrede Aar, i hvilke Underviisning i Dansk hos os har været indført, ikke ere bibragte gennem Latinen allene, men ligesaa meget igjennem Modersmaalet selv, Underviisningen i begge Sprog altsaa ved at drives jevnstides naturligviis maa understøtte hinanden; deels at langt fra alle de elementære grammatiske Forestillinger kunne bibringes gennem Modersmaalet, s. Gr. om Ga=

selsforholdene, der ikke godt kunne gjøres Disciplene indlysende uden gennem et Sprog, som har sine egne Former eller Kjendemerker for disse, der tilkjendegive Constructionen, men hvilke i vort Modersmaal fordetmeste savnes og Lærlingen uden Hensyn til slike Grammatikalier, som han i det fremmede Sprog nødes til at agte paa, deri strax forstaaer hvad han læser; og de els endelig, at selv i Latinen det grammatiste Stof, ligesom enhver anden Læregjenstand jo i alt Fald i Underviisningen forklares paa Dansk, [jvf. ovenfor S. 38 *]), hvilket Alt saaledes virker med hinanden, at man neppe altid skal kunne angive, hvorfra Discipelen har sine grammatiste Forestillinger. Heri er altsaa ikke nogen Illusion**), idetmindste ikke nogen større, end hvis det tydske Sprog efter Planen skal tagges til Hjælp, eller nogen Grund til at forkaeste, hvad man dog ikke kan nægte at være et godt Hjælpemiddel til at bæfæste de grammatiste Begreber, hvilket endydermere bevises deraf, at i Almindelighed neppe de Disciple, der ingen Underviisning have faaet i Latin, ville befindes at indsee enten Modersmaalets eller de fremmede Sprogs Grammatikalier saa fuldkomment, som de, der have haft denne Basis at bygge deres Kundskab paa. Eller lad det endog være en Illusion, hvad er da vundet ved at undgaae den og derfor opofre den

*) Ja hoorledes have vel Disciplene, den Tid, da der slet ingen dansk Grammatik lærtes, faaet Begreberne om samme, uden ved at applicere paa Modersmaalet hvad de lærte om Latinen?

**) Det er snarere en Illusion om vi, naar f. Ex. vor Discipel veed, hvad der i en dansk Sætning er Object, Dativ eller Accusativ, troe, at han mere veed det af den danske Grammatik, som ingen Form byder ham derfor og han altsaa kun slutter sig dertil af Stedets Mening, end af det Begreb berom, som han har faaet gennem den latinske Grammatik.

) Dog kunne det at være brevet lidt vel lidt, om den sammentag-
 nende Undervisning skulde foretages i den Grad, at Tilhøveren
 ofte ikke vilde, om det var en tydelig eller en latinsk Tale, hvort

betydelige Fordele for Fremgangen i Latinen selv, som der
 tidligere Begyndelse dermed dog umagteligen maa medføre &
 eller til hvilken nyttigere Undervisning skulde vel de Tæmmer,
 Latinius Elementer træve, besejres, da hvort af de Sag, der
 her træves, har, som vi ovenfor have vist, i sidste rænde
 første Fæledeer til fornødne Antal Tæmmer. G alt Gald er
 det jo ligesaa lidt Tæmmenten af Undervisningen i Latin som
 af den, der gives i Grammatik, Skifort, Religion eller noget an-
 det Sag, at lære de Ting den vigtige Brug af deres Mædels-
 maa, skende enhver Undervisning hver i de fremmede Språk
 jo mindre maa bidrage dertil saaledes som jo ofte i Praxis
 og uforstelligt Fær, f. Gr. naar man overfører ablativ
 consensuaria, accus c. inf. eller tilfælgende de latinske
 Kasus i Dantsken ved Præpositioner, m. m. Tilvæle har Gr.
 B. Græ i at anvise den af Accusator Brugge og Prof. Sunderslev
 i deres bestendte Bæfær om det lærde Følgesagen i Græskland
 (af den første i 2den Del S. 75, og af den sidste S. 58
 fig.) anbefalende Fremgangsmaade i de nævnte Gymnasier,
 som jeg og flede har bekræft mig for at gjøre gjældende i
 min Afstæfede, ved den første Undervisning i det latinske
 Språk grammatiske Elementer at gaae ud fra Mædelsmaalet
 som det bestendte, saa at de latinske Former og Regler ikke
 læres medanst udeend, men altid tillige blivde Skilpæne be-
 stendte i deres Anvendelse og f. Gr. ikke spurges: hvad bød-
 her amo i 3 pl. Pers. 2nd. Græ. Græ. eller i Græ. Part. 2nd.
 eller mensa i 2nd. eller 2nd. plur. men hvad 2nd. Mædels-
 Kasus træder, og hvorefter da heder paa Latin "de have
 sket, som vil ikke, Mædels, Mædels, vi flædte Mædels" (*); men

hvad Grund heri skulde ligge til ikke at begynde herpaa sam-
 tidig med eller i det høieste et Par Dage efter at der var be-
 gyndt med den danske Grammatik, end sige, at hiint skulde
 udsættes i hele to Aar, og derved endog opgives den Under-
 støttelse, selv Indsigten i dansk Grammatik kunde have af den
 latinske, da endydermere mange Ting i begge Sprogene, s. Ex.
 Forskjellen inellem Taledelene, Numeri, Kjon, eller Conjuga-
 tionsystemet, Sætningen og dens Dele, godt kunne læres til
 samme Tid, — er mig aldeles umuligt at indsee. At Frem-
 gangen i den latinske Grammatik vil blive noget langsommere
 fordi Formerne ere flere og tillige saa mange Ord tilligemed
 deres Bemærkelse maae læres, er en Selvsølge, men den Van-
 skelighed vil blive den samme, til hvad Tid man end begynder
 med Latinen, til hvilken hverken vort Modersmaal eller Syd-
 sken som saa forskjelligartede detsfra ere nogen specifik tjenlig
 Forberedelse; thi naar Hr. B. beraaber sig paa Jean Pauls
 Ord: „Latein wird zum Theil darum so schwierig, weil es so
 frühzeitig vorkömmt; im fünfzehnten Jahre thut man darin
 mit einem Finger, wozu man früher die Hand brauchte“, da
 kan dette med samme Foie siges om enhver Læregjenstand,
 som ikke er blot Hufommelsesværk eller kun fordrer mechanisk
 Færdighed. Jo modnere Forstandsøverne med Alderen blive,
 desto lettere, bedre og hurtigere maae ogsaa Fremstidtene
 blive, men til at frembringe denne Modenhed udtræves jo
 Underviisning, og i hvilket Fag da snarere end i Latinen?
 Om de øvrige her foretagne Grunde mod den tidlige Be-

han var tilstede.“ Hver Underviisning bør dog have sit bestemte
 Hovedsæmmed. Ikke heller skjønner jeg Nødvendigheden af, at Læ-
 rerer i Latin og i Modersmaalet skal være den samme, da Saa-
 gen snarere binder i Lys, jo mindre eensformig Metboden er.

gyndelse med Latinen, som heller intet nyt positivt Beviis indeholde, er allerede ovenfor sagt det Fornødne. Og naar endelig nu Hr. B., skjøndt tilstaaende, at „Sprogets Forstjellighed fra Modersmaalet er et ligesaa vigtigt Hensyn ved Valget“ (af det fremmede Sprog, der maa læres) „som dets Overeensstemmelse dermed“, dog S. 56 mener, at „heraf endnu ikke følger, at man netop skal begynde med Latinen og saaledes afvige fra den overalt i Underviisningen fulgte Regel at begynde med det Lettere og nærmere Liggende for derfra at gaae over til det Vanskeligere og Fjernere; fordi man bedst svømmer paa Dybet, kaster man dog ikke Begynderen strax ud paa det dybeste Sted“, da vil jeg ikke omtale det haltende i Sagnelsen, hvorpaa i alt Fald kunde svares, at man i stadt Vand ikke lærer at svømme og derfor øver Begynderen paa Dybet ved at holde ham i Svømmeseler, men kun om Sagen selv bemærke, at Argumentet om Begyndelsen fra det Lettere nærmest kun gjælder om eensartede Gjenstande, saaledes som naar man ved Underviisningen i at læse først begynder med at lade Barnet kjende Bogstaver, derpaa at stave o. s. f. eller i et fremmed Sprog med at kjende dets Ord og at forstaae korte lette Sætninger, fordi det Følgende stedse maa bygges paa det Foregaaende, hvilket derimod ikke er Tilfældet med forskjelligartede Gjenstande, s. Ex. Historie og Mathematik, af hvilke det er vilkaarligt at bestemme, hvilket det er lettest for Ungdommen og af den Grund burde forudstikkes, og ligesaa af to forskjellige Sprog, naar det ene ikke nedstammer fra det andet, saasom Latin og Tydsk, af hvilke det første ikke læres lettere fordi det sidste er lært forud; men i grammatisk Henseende snarere omvendt, fordi det latinste Sprog ved sin Fuldstændighed af Former og Analogie af disse tydeligst tilkjendegiver Constructionen, uden Hensyn til, i hvilken Orden Ordene staae. Hertil kommer endnu, at Tydskten formedelst sit Slægt-

skab med vort Modersmaal langt lettere og hurtigere læres ved cursorisk Læsning uden at Underviisningen deri bygges paa grammatiske Fundamenter, der bedre tilføies senere, naar først ligesom i Modersmaalet er samlet en Forraad af Sprogstof, som kan tjene til Exempler og Gjenstand for grammatisk Behandling *), i hvilken Henseende der netop vindes en Lettelse ved forud erhvervet Kundskab i den latinske Grammatik, der selv for fødte Sydfstere er et tjenligt Middel til at befordre rigtigt Begreb om deres Modersmaals Grammatik, ligesom for os i vores. Tøvrigt maa jeg i Anledning af det Alternativ, som Hr. B. (S. 55) tvivler paa at Directionen har betænkt, „om det nemlig er rigtigst at lade den grammatikalske Underviisning i Modersmaalet blot successtvt forbedre den i det fremmede Sprog, eller først at indskrænke den grammatikalske Underviisning til Modersmaalet allene, saa at alle Grundtrækkene af Grammatiken indøves og befæstes deri forend de anvendes og befæstes i dette“, tillade mig i Almindelighed at bemærke, at det er en stor Hinder for Skoleunderviisningens Fremme, ved Forordninger at binde Hænderne for stærkt paa Skolemændene og foreskrive dem hvert Skridt, de i Methoden maae gjøre, hvilket mere maa blive Videnskabens end positive Loves Sag at bestemme, saafremt ellers Skolemændene eller idetmindste Rectorerne skulle antages at være deres Kald vorne, hvorfor jeg og i min lille Afhandling om Skoleembedsøxamen (Kbhavn 1848) har anbefalet Pædagogik og Didaktik som en væsentlig Gjenstand til denne Examen. Ved Universiteterne har man i vore Tider ivrig forfægtet Lærefrihed, og hos os kunne vi vist ikke klage over nogen Mangel deraf; Lærdeskolerne burde man derfor idetmindste ikke formene den Methodefrihed, som er overladt Privatinsti-

*) Sead Hr. B. selv S. 55 foretrækker.

tuterne eller deres Bestyrere, der have det samme Maal at opnaae til Forberedelse for Universitetet, hvilket Maal det altsaa vil være nok ved Lov at foreskrive, især da i al Fald en afgjort urigtig Ordning af Vidlerne til sammes Opnaaelse, hvis samme nogensinde skulde indtræffe, jo kan forebygges naar Lectionsplanen indstilles til Approbation.

Saaledes troer jeg nu tilstrækkelig at have besvaret, hvad der hidtil er offentlig fremlagt til Forsvar for den sildigere Indtrædelse af Underviisningen i Latin. Men da der desforuden er i Anledning af mine Betænkkeligheder derimod fra en anden høitaget Side velvilligen meddeelt mig nogle Grunde til denne Punkt i den provisoriske Plan, som jeg maastee ikke er gaaet nok imøde, haaber jeg, det hverken vil være overflødigt eller ansøes for nogen Misbrug af denne Meddelelse, om jeg endnu, selv med Faren for enkelte Gjentagelser anvender nogle faa Blade paa en Drostning af samme. Saaledes er der nu først bemærket, at „Latin, om end ikke absolut for vanskeligt til at kunne indtil en vis Grad drives i nederste Klasse“ (og Mere er det jo ikke vi forlange, men Directionen derimod har anseet for at være for vanskeligt) „dog ifølge dets hele Bestaaffenhed ligger Discipelen i den Alder“ (den tiaarige) „og med den Modenhed og Forøvelse, som han efter den hidtil fulgte Orden medbringer, betydeligt fjernere end andre Underviisningsgjensstande, der ogsaa kræve deres Plads og Tid i Skolen.“ Hvilken „hidtil fulgt Orden“ eller hvilke andre hidtil forsømte Underviisningsgjensstande kan menes, er mig ikke ret klart. Det synes som herved er tænkt paa den Underviisning, Drengen i Almindelighed faaer før han optages i Lærdeskolen, hvortil jo vist nok kun forlanges behørig Duellighed i Læsning, Skrivning og Regning; men deels blive dog hverken Borger-skolerne eller Privatunderviisning sædvanlig staaende derved, idet de til Lærdeskolen forberedte Disciple dog gjerne have lært

alt for stor Vanskelighed kan naae til; men det kan paa ingen Maade siges om Latinens Elementer, naar man kun vil indskrænke sig til hvad der for Begynderen er passende og indøve Formlæren ved bestandig Anvendelse deraf paa Læsebogens Exempler. Eller for at blive i Metaphoren: man øver og stærker Synet ikke ved at see paa det, der ligger nær for Diet, men netop ved at stue efter fjernt liggende Gjenstande, kun at de ikke ligge saa fjernt, at det naturlige Die i Almindelighed ikke kan opdage dem, hvilket ikke er Tilfældet med Latinens Elementer, som netop have den Grad af Vanskelighed, at de ved en rigtig Methode kunne vække selv den niaarige *) Lærlings Eftertanke, uden dog paa nogen Maade at overspænde den **). Ogsaa har denne Begynderunderviisning i Latin den Fordeel ved sig, at Læseren her bestemt veed, hvad han har at gjøre, hvad derimod ved Underviisningen i Modersmaalet og især ved den nu paabudne Blanding af Dansk og Tydsk ikke synes at staae saa klart for Alle ***).

Wil man nu dernæst kun ikke fordre Mere end hvad vi

*) Thiersch (üb. gel. Schulen, 1, S. 235) vil endog have Latinen begyndt i det 8de Aar, hvad jeg vel ikke kan være enig i, men mener kun, at saasnart Lærlingen er moden til at fatte Grammatikalier i nogetsomhelst fremmed Sprog, er han og moden til at fatte dem i Latinen, hvor de endog klarest vise sig.

***) Jvf. Suhr anf. Skr. S. 27:28.

****) Jvf. samme Skrift S. 30-31. Man hører vel især fra en vis Kant ivrigt anbefale Danskheden, som Underviisningens højeste ja vel endog eneste Gjenstand, men ved hvilke Midler den skal opnaaes, erfarer man saa meget mindre, som der ikke med nogen Klarhed tilkjendegives, hvori den egentlig skal bestaae, om i Vækkelse af større Patriotismus eller i en Forbedring af Modersmaalet og sammes rigtigere Brug eller blot Udelabelse af de gamle Sprog.

øvefor S. 49 50 have viist at der uden Vanskelighed eller for stor Anstrængelse selv af mindre opvakte Lærlinge godt kan i de tvende første Skoleaar præstere, da vil man neppe kunne med Grund klage over, „at Fremgangen i Latinen ei skulde staae i det rette Forhold til den derpaa anvendte Tid“. Naar der ved 6 Timers ugentlige Underviisning er i 1ste Klasse gennemgaaet i et ikke ubetydeligt Antal Exempler i Læsebogen (f. Ex. en 40 eller flere Sider af min Elementarbogs 1ste Cursus) alle Elementargrammatikens Hovedpunkter og Paradigmerne ere vel indøvede (forholdsviis ikke mindre end i Metrop. skolens 3die Klasse i 9 Timer), og i 2den Klasse tilendebragt det Meste af samme Elementarbogs 2det Cursus, da kan man dog vel neppe kalde det noget ubetydeligt Resultat eller nogen uforholdsmæssig Fremgang. Og ligesaa lidt kan der medrette paastaaes, at „de andre Gjenstande ikke ville fremmes saa raab og kraftigt, som deres Natur ellers tillod“, da den ovenfor S. 54 fremsatte Tabel kan godtgjøre, at der paa disse Gjenstande ligesuldt kan anvendes al den Tid de behøve, og som paa den 6te Time i Tydsk, som er aldeles overflødig*), den 3die i Bibelhist., som i alt Fald kan faaes, og den 4de i Regning og Skrivning nær, hvori enhver Discipel allerede før Indtrædelsen i Skolen har faaet nogle Aars Øvelse, — er det samme Timeantal, som nu i Metropolitan-skolen er dem tillagt, og ligeledes heller ikke i 2den Klasse behøves i noget Fag et større Timeantal, end det af mig S. 55 anførte, for behørigt og godt at kunne naae det Maal, der er bestemt for denne Klasse, især da det ikke er pædagogisk godtgjort, at en hyppigere given Underviisning i disse Fag kunde til Aandsdannelsen være vigtigere end den her omtalte

*) Om Nødvendigheden af at øbste saa megen Tid paa dette Sprog, skulle vi nedenfor tale.

Begyndelse med Latin. Noget vigtigere synes vel den Indvending at være, „at flere Sprog ved at læres paa eengang ville dele Discipelens Kraft og Opmærksomhed“, men ogsaa den vil ikke have noget at betyde, naar man agter paa de forskjellige Omstændigheder: først at Modersmaalet ikke saaledes som de andre er noget nyt, Lærlingen forhen ubekjendt Sprog, som han først skal lære, men som allerede fra Barnsbeen umiddelbar er givet, i hvis correctere Brug det altsaa kun er Hensigten at øve Disciplenc. De Sprog, som der kan være Tale om her at lære, ere da kun det tydske og det latinske. Men ogsaa om disse kan det ligesaa lidt befrygtes at de ved at læres paa eengang skulde dele Discipelens Kraft og Opmærksomhed mere, end f. Ex. Geographic og Historie gjøre det eller hvilkefomhelst to andre Gjenstande, som man dog ikke tager i Betænkning at lade Ungdommen i samme Alder begynde til eens Tid (jvf. ovenf. S. 37). Ja hvorfor skulde to saa forskjellige Sprog, der hver bør læres paa sin Maade, det latinske grammatisk, det tydske practisk og ved cursorisk Læsning, fordi det i lexikalisk Henseende har saa megen Understøttelse af Modersmaalet, ikke ligesaa vel kunne begynde at læres paa eengang, som fire eller fem forskjellige Videnskaber (Religionslære, Geographic, Historie, Naturhistorie og Regning), om hvilke man dog aldrig har hørt at de ser meget deelte Begynderens Opmærksomhed og Kraft, ja den provisoriske Plan endog i den Henseende er saa lidet ængstelig, at i hte Klasse hele sex Sprog og syv andre Discipliner skulle drives ved Eiden af hinanden? Netop hine to Sprogs Forskjellighed gjør, at de medføre en Afverling, som ikke trætter og ikke forvirrer Lærlingen saaledes, som om han skulde begynde to eensartede Sprog, f. Ex. Fransk og Engelsk, Græsk og Latinsk paa eengang, thi kun det eensartede behøver, som vi S. 70 have bemærket, at læres succesfult. Om Erfarin-

gens Devits for at Latin og Tydsk, hver paa sin Maade, helsdigen kan begyndes til samme Tid have vi talt ovenfor S. 37.

At der af Latin skulde mere end af nogen anden Disciplin fødes „Eræthed og Lede“ hos nogen Lærling, af hvilken der ellers var noget at haabe, har jeg, der dog har havt med saa mange hundrede af Disciple i den Alder at gjøre, aldrig kunnet mærke, da tværtimod Latinen, som den eneste for alle Begynderne nye Gjenstand sædvanligen interesserer dem langt mere, end de andre Lærefag, som de allerede en Tidlang forend de optoges i Skolen have været mere eller mindre selsfattede med, ja deres Fremgang deri som oftest endog er meest kjendelig. Ikke heller er Sagen selv i nogen Maade saa vanskelig, at den skulde overstige den tiaoarige Drengs Fattene, saa at jeg ikke begriber, hvoraf en saadan Eræthed eller Lede skulde opstaae, med mindre Læreren skulde bruge en ganske hensigtsstridig Methode og f. Ex. plage Disciplene med lange Grammatiklectier, af hvilke de endnu ikke lededes til nogen Anvendelse, saasom af de vidtløstige genera nominum med alle Undtagelser o. a. m. som glemmes ligesaa hurtigt som det er lært, eller benytte en for Begynderne for svær, vidtløstig eller uhenigtsmæssig Lærebog; men deri er jo Læregjenstanden uskyldig og det samme kan jo ligesaa vel blive Tilfældet i andre Fag, som i Latinen, naar Læreren misforstaaer Udvæisningens Diemed paa de to første Etadier eller ikke besidder den fornødne pædagogiske Duellighed *). — Ligeledes kan jo „U sikkerhed og Uklarhed i visse Grundforestillinger“, hvad enten det nu er Læreren eller Discipelenes Skyld, for hvis Opfatning og Beholden af det ham forklarede selv ikke den bedste Lærer altid kan indestaae, ligesaa godt indtræffe

*) Jøf Suhr S. 28.

enten Grammatiken er lært i Modersmaalet og det tydske, eller gennem det latinske Sprog, enten Latinen begyndes i 3die eller i 1ste Klasse, ja er endog saa meget sandsynligere i hiin, som der da mere maa iles med Fundamentalierne eller disse Grundforestillingeres Indprentning og Discipelen tidligere i det ham bekjendte Sprog har været mindre nødt til at agte paa dem.

Al „udenfor staaende Dommere (uforstandige) Misnoie over denne Underviisnings Udstrækning gennem saa mange Aar med saa mange Timer“ kan ligesaa lidt tages nogen Notits, som af den „Langsomhed“, der i Motiveringens af den provisoreriske Plan lægges den til Last. Saadanne Dommere vide ikke hvad de bede eller tale om, men robe kun, at de hverken kjende Tendensen af den classiske Literaturs Studium i Skolen eller de Vanskeligheder og den Vidtløstighed, som dette Studium baade i Henseende til Sprog- og til Sagskundskaab medfører. Det er jo soleklart, at jo vanskelige og vidtløstigere en Læregjenstand er, og jo dybere Kundskab deri fordrer, desmere Tid vil Underviisningen deri, naar den skal opfylde sin Hensigt, medtage. Hvad der kan læres i en Hast, bringer hverken noget betydeligt Udbytte af Kundskab eller over Aandskræfterne i nogen synderlig Grad. Men begge Dele ere jo, som vi have viist, Hensigten hvorfor de gamle og fornemlig det latinske Sprog gjøres til Hovedsagen i vore Lærdeskoler og det væsentligste Middel til humanistisk Dannelselse. Klages der altsaa over den lange Tid og de mange Aar, derpaa maa anvendes, eller tilskrives vel endog Underviisningen Skylden derfor, da maa denne Misnoie vel grunde sig paa den falske Forestilling, at det, der skulde læres, ikke var andet end et Sprog, der lod sig lære ligesom et levende, med Modersmaalet baade i Henseende til sin Væbskaffenhed og til de Gjenstande, det sædvanlig behandler, beslægtet Sprog, istedet:

for at Latinen ikke blot er i saa mange Henseender forskjellig derfra og maa læres grammatisk og som Grundvold for alt andet Sprogstudium, der igjen derved saa hoiligen lettes, men Underviisningen deri desuden har saa mange forskjellige Viemede, saasom at fortolke de clasfiske Skribenter i flere forskjellige Stilarter, derigjennem baade danne Smagen og bibringe Discipelen mangehaande vigtige Realkundskaber, om den i Verdenshistorien vigtigste og meest berømte Oldtid, dens Aand, Charakter, Sæder, Indretninger, Mythologie, Historie og Philosophie, Videnskab og Kunst, Veltalenhed og Poesi; hvortil endnu kommer Studiet af det græske Sprog, som har samme Viemed og en endnu større Rigdom paa fuldkommere Mønstere i alle disse Henseender, hvilket alt er saa vigtigt til den høiere Aandsdannelse, som vore Lærereffoler have og bør have til Maal, at det kræver baade langt mere Tid end nogen anden Disciplin og en Fortsættelse lige til Skoleunderviisningens Slutning. Afslaaes kan jo Intet i disse Fordringer *) der tværtimod i den nye Plan endog ere betydeligen forøgede**), bl. A. endog med den dog i Skolen unødvendige og selv uhenfigtsmæssige græske og romerske Literaturhistorie, hvor liden Grund er der altsaa til at formindste den til alt dette absolut fornødne Tid? Ja har man hidtil i Almindelighed ikke kunnet opnaae nogen meget stor Fuldkommenhed i de gamle Sprog ved deres Studium gjennem hele Skolen og i flere Timer om Ugen, end der nu kan blive dem til Deel, hvor langt mindre Grund er der da til det Haab, at samme eller endog større Fordringer skulde kunne opfyldes ved at fradrage dette philo-

*) jvf. Zittmann's fortreffelige Anmærkning i nærværende Skrifs 1ste Hefte S. 8:9.

**) s. samme Hefte S. 80:86.

fogigste Studium i de udvidede Skoler eet, og i de ikke udvi-
 dede endog to hele Aar? medmindre der kunde udfindes et
 nyt hidtil ubekjendt Nødhedsmiddel, som idetmindste hverken
 den provisoriske Plan angiver eller de nyere udførlige og lærde,
 men tillige mindre let fattelige, Grammatiker i begge Sprog
 frembyde. Og endelig betænke hine Dommere i deres blot
 paa Nødtighedsprincipet og Vigtigheden af materielle Kundskabs-
 ber grundede Indvending ikke, at saa mange andre Kundskabs-
 grene i de poaberaabte 8 Aar dog stedse rigeligen have deelt
 den de aandsdannende og humanistiske Læregjenstande tillagte
 Tid, ikke heller hvor vigtig denne Underviisning har været for
 Unglingens Dannelse i det Hele. Paa deres Indvending kan
 altsaa aldeles ikke agtes. Eller spørges der nu, „hvorledes
 det, hvis Latin var et uundværligt Middel til en nyttig, frugt-
 bringende og vækkende Underviisning, der fuldkommen gav en
 10 og 11aarig Drengs Kræfter den Bestjæftigelse, de passende
 bør faae, da vil gaac med dem, der aldeles ikke lære Latin?“
 da er Svaret meget naturligen dette, at disse sidste da heller
 ikke faae de Kundskaber og den Art eller Grad af Aands-
 dannelse, som det ikke var deres Hensigt eller Bestemmelse at
 skulle naae, men hvilket jo ikke kan komme i Betragtning,
 naar der spørges om deres Bedste, hvis videnskabelige Dan-
 nelse der i Skolen tilsigtes, eller medrette forlanges, at disses
 Gavn skulde opofres eller tilfidesættes for hvad der kan være
 bekvemmere for hine, der jo alligevel intet tabe af den Un-
 derviisning, der er bestemt for alle, men endydermere maae
 vinde i Aandsdannelsen ved at deeltage et Par Aar i den, der
 er nødvendig for dem, der ere bestemte til Studeringer, da
 det dog neppe kan nægtes, at ingen af de Læregjenstande, der
 kunne passe sig for Lærdestolens nederste Klasse, er tjenligere
 end Latinens første Grunde baade til Aandskræfternes tidlige
 Udvikling og til Grundvold for den øvrige Sprogunderviis-

ning, ja selv til at vække grammatiske Begreber om Modersmaalet, samt at intet af de andre Fag, som bør drives i denne Klasse, behøver flere Læretimer end de, som ved Siden af Latinen godt kunne vorde dem tildelte og som fordetmeste ikke ville blive færre, end der i de efter den provisoriske Plan indrettede Skoler anvendes til dem (s. ovenf. S. 54).

„At Lydsk“, hvormed mangan Lærling endog inden han kom i Skolen har gjort Begyndelse, „maa være Underviisningsgjenstand allerede i 1ste Klasse,“ er jeg saa meget mere enig i, som tidlig Kundskab i dette Sprog kan være meget nyttig samt det formedelst sit Slægtkab og Lighed med det danske allerede her meget let lader sig lære, saa at Lærlingen endog ved kun 4 Timers ugentlige blot cursoriske Læsning (om hvilken er talt ovenfor S. 30—31) i eet Aar kan have fuldendt Riises lille Læsebog eller en lignende og derved erhvervet sig en ikke ringe Færdighed i at læse og forstaae tydske Bøger, hvis Indhold ei overstiger Lærlingens Faaetevne, tilligemed Dre for Sprogets Egenheder og fornødent Stof til de grammatiske Regler, der da siden blive ham mere indlysende end ved at læres abstrakt forud samt heller ikke kunne være til nogen synderlig Nytte som Fundament for den latinske Grammatik (jfr. S. 35): hvorimod nogen Forkundskab i denne kan være ham til megen Veiledning i at fatte Constructionen og Formbetydningerne i det tydske Sprog, der da ofte med et eneste fra den latinske Grammatik*) bekjendt technisk Udtryk kunne tilkjendegives ham, og han f. Gr. langt lettere begriber den tydske Casusbrug, forskjellige Anvendelse af mir og mich, Sie og Ihnen, Coniunctivbegreb og andre Syntarens Regler, end

*) At al Grammatikunderviisning b. dft. gaar ud derfra, er viist ovenfor S. 31—32 og 36.

den, for hvem den latinske Grammatik er ubekjendt. Om end enkelte Studenter maaskee kunne „efter Underviisning i Tydskt gjennem alle Klasser besidde en heel ringe Færdighed“ i at forstaae Sproget, thi Mere har jo hidtil ikke været forlangt, da beviser dette ikke andet, end enten at de ikke have anvendt behørig Flid derpaa, efterdi det Samme jo kan indtræffe efter nok saa langvarig eller tidlig Underviisning og ligesaavel i ethvert andet Fag som i Tydskten, eller at der er begyndt alt for sildig derpaa og med for saa Timer, medens Disciplene vare bestjægtigede med alt for mange andre vanskelige Gjenstande, saaledes som efter Foranstaltningerne af 1806, da Tydskt kun skulde læses i de to overste Klasser; hvorimod derved ikke bevises, at en saa tilstrækkelig Fremgang deri som den nysnævnte, ikke skulde kunne gjøres i første Klasse ved endog kun 4 eller høit 5 Timers ugentlige Underviisning deri, hvorefter endda 6 Timer kunne blive tilovers til Latinen uden Formindstelse af den nødvendige Tid for de andre Fag (see ovenf. S. 54). Maaskee vil man nu sige, at disse tilovers blivende Timer bedre kunde anvendes til at bevirke en større Fremgang i de andre for Begynderklassen bestemte Læregjenstande, men derimod kan igjen bemærkes, at disse Fag jo dog og bør have deres til Disciplenes Alder passende Grændse, samt at det, da de meest kun kræve Sukommelsens Anvendelse, hvilken Begynderne i den Alder ifkun ere altfor tilboielige til ene at bruge, og forresten kun bestaae i mechaniske Dvælseser, vilde være hensigtsmæssigere og mere pædagogisk rigtigt, tillige at sørge noget mere, end dette tilfældigviis eller middelbart kan skee ved hine Sukommelsesvidenskabes, for Forstandseverneres Udvikling, hvilken mere direct tilveiebringes ved den grammatiske Underviisning, som da, efterdi Modersmaalet, hvad man jo erkjender, ikke ene er tilstrækkeligt dertil, og Underviisningen i det tydske Eprog bedst begyndes med cursorisk Læsning, helst

bør bygges paa det latinske Sprog for den Alder ingen-
 lunde for vanskelige Elementer. At de andre Discipliner
 (Realfagene) i det første Aar ikke behøve flere Timer ugentlig
 for at det for nederste Klasse passende Maal deri kan op-
 naaes, end de ovenfor S. 54 angivne, lader sig formeent-
 lig let indse, hvis jeg maa beraabe mig paa, hvad her i
 Skolen efter Programmet i forrige Aar uden for stor An-
 strængelse for Disciplene, er udrettet. Saaledes læstes i Tydsk
 i 6 Timer meget Mere end nylig (S. 82) er anseet for til-
 strækkeligt, uagtet Stuen dog deelttes mellem to Partier; i Re-
 ligien i 2 Timer ugentlig mit „Grundlæg for den første Un-
 derv. i Religion“ og Herslebs mindre Bibelhistorie heel; i
 Geographie i 3 T. næst efter en almindelig Overfigt af Jord-
 kloden paa Planigloben og Charterne første Halvdeel af Thri-
 ges Lærebog; i Historien efter Kosods fragmentariske Udte-
 gen gamle Historie, hvortil gjerne kunde været foiet, og selv
 i to Timer kan føies, en Fortsættelse indtil Korstogene, der-
 som man ikke havde anseet det for bedre ved idelig Repetition
 at staa Disciplene Fasthed i det Lærte, end at udbrede sig
 videre, hvad der imidlertid vil staa i næste Aar, især hvis man
 skal beholde 3 Timer til Historien, hvortil dog i Metropoli-
 tanskolen, hvor der begyndes med Fædrelandshistorien, ikke an-
 vendes flere end 2 Timer. I Naturhistorien lærtes i 3 T.
 hele Kiølsens Udgaave af Funks Ledetraad, og i Aar tillige til
 § 17 af Bramsens og Dreiers Lærebog. I Regning præsteredes af
 de Færmeste Regula de tri i Brøk, af de Svagere de 4 Species
 i Brøk, samt foretoges desuden i den 4de Time Dvølfser i Hoved-
 regning; og endelig dreves Kalligraphie i 4 og Tegning i 2 Ti-
 mer, hvilket Alt udentviol ikke er for lidet forlangt*) af den
 Klasse; ja i Udskilligt deraf, saasom i Dansk, Tydsk, Religion,

*) Er det nogetsteds bragt mindre viet, da er det ikke Gjenstandenes Skyld.

fer skulde tabes den fornødne „større Ro for altformegget adspilte Stof“ er heller ikke at befrygte, naar man blot foruden det, jeg allerede har anført ovenfor S. 77, vil agte paa, at for den Alder, som endnu ikke er stikket til lang Vedhængenhed i eet Arbeide eller til eget videre Studium, end at lære de foresatte Pensa, er netop Ufveerling mere nødvendig end den Ro, der til de Eldres Studier kan være fornøden, men i hvilken Henseende den provisoriske Plan gaaer lige den modsatte Veie, og adsplitter især 6te Klasse's Tid, hvor just hiin større Ro til eget Arbeide meest kunde behøves, imellem 13 forskjellige Gjenstande, der samtlig kræve Landsanstrængelse, og hvoraf daglig hele 6 fordre egen Forberedelse og hyppige skriftlige Arbeider udenfor Skoletiden, istedetfor at Discipelen i 1ste Klasse kun har 6 og i 2den 7 Lærefag, som fordre Landsanstrængelse og Forberedelse og ei vilde give Disciplene mere end 3 til 4, eller, naar Latin kom til, i det høieste et Par Dage 5 Pensa at berede sig til, hvilket alt, naar Læreren i Forveien har gennemgaaet det med dem og ei foregiver dem for store Lectier, ei kan koste en Discipel af almindelige Gyner Mere end to, høit tre, Timers Tid udenfor Skoletiden og just ved Gjenstandenes Forstjellighed forebygger at han ei trættes af samme*). E selvstudium, som fordrer lang Ro og Vedholdenhed ved een Gjenstand, bør man i den Alder endnu

*) Dette forklarer allerede *Quintilian inst. or. 1, 12*, som, efterat have beviist det med lignende Exempler, slutter: *adeo facilius est multa facere, quam diu. Illud quidem minime verendum est, no laborem studiorum pueri difficilius tolerant, neque enim ulla ætas minus fatigatur. Mirum sit forsitan, sed experimentis deprehendas &c.* Overhovedet kunde det vist ikke være af Veien, om vi ved vore pædagogiske Reformere og i Henseende til Methodiken jævnlig konsulerede denne hertlige Weltalenhedslærer, der vist ikke saa let vil blive forældet.

ikke forlange. Evende mindre Pensaa, f. Gr. et i Latin og et i Historien, trætter Disciplen i den Alder langtfra saa meget, som om han kun fik eet men dobbelt saa langt i Historien allene.

Naar der nu endvidere siges, at „Sagen virkelig kan tages anderledes end hidtil er sleet *), og allerede den latinste Formlære ganske anderledes tilegnes af en Dreng, hvem Begreberne Ordklasse, Declination og Conjugation, fort sagt de grammatikalste Formers Art og Betydning i Almindelighed ere bekendte, end af dem, der først skulle orientere sig i enhver af disse Forestillinger, oves i at fatte Ord, hvis Betydninger ikke ganske svare til eet dansk, i at konstruere Sætninger og ved Hjælp deraf og Opmærksomhed paa Flexionen at oversætte“: da er det for det første et Spørgsmaal, om en saadan forudgaaende Orientering gennem Modersmaalet er nødvendig, end lige kan kræve hele to Aar, da den dog hidtil uden Vanskelighed har kunnet meddeles under Eet med den latinste Grammatik (jvf. S. 38); og dernæst hvorledes Lærlingen skal kunne gennem Modersmaalet orienteres i de grammatiske Forestillinger, for hvilke dette savner tilstrækkelige og

*) At Underviisningen i de gamle Sprog, som i saa meget Andet, nu maa ved Didaktikens og Methodikens Fremskridt indrettes anderledes end i Forsædrenes Tid, iudrømmer med mig ogsaa Prof. Suh r i hans Skrift om Reformerne S. 29 og i hans samlede Smaaafskrifter 1, S. 125, men bemærker tillige, at „deraf ikke følger Berettigelse til at udelukke det latinste Sprog fra den hidtil givne Plads som Grundvoild for den høiere Sprogunderviisning.“ Og vist nok kan dette ikke nægtes, saa længe det ikke af Erfaring kan bevise, at der inaan Methode kan gives, hvorved Latinens Begynderse Grunde godt kunne bibringes tiaarige Disciple af den Modenhed, som er den almindelige i den Alder, hvilket endnu er langt fra at være beviist.

tydelige Mærker, saasom netop i Declinationen, der i Dansken kun finder Sted i Genitiven og i Personalpronemina, men som man forresten kun kan gjøre Disciplen indlysende ved Sammenligning med den latinske Declination og den, der ikke lærer Latin, derfor har endt ved at begribe; hvilket Sprog derimod for alle disse Grammatikalier har bestemte simple og analoge Former, der, da deres Betydning tillige maa læres, med det Samme orientere Lærlingen i de grammatiske Begreber, og tillige veilede ham til at finde Constructionen, hvorpaa han, som sagt, i Modersmaalet ei behøver at agte; da han uden dens Hjælp umiddelbar forstaaer hvad han læser, og ligesaa tildeels i Tydsken, som formedelst dens Lighed med vort Modersmaal saa let forstaaes uden forudfikket Grammatik. Til disse latinske Former binder sig uddet grammatiske Begreb, som med det Samme læres (s. ovenf. S. 38); hvorimod hverken det danske eller det tydske Udtryk yder nogen Hjælp til det, som i Latinen maa læres, nemlig de grammatiske Former og deres Betydninger saavel som de i hvert Pensum forekommende Gleser, hvilket alt bliver Lærlingen lige nyt enten han forud har lært hine Sprog eller ikke, enten han skal begynde dermed i 3die eller i 1ste Klasse, ja omvendt endog i sidste Tilfælde denne Forkundskab i Latinen vil yde ham stor Hjælp saavel til at begribe de levende Sprogs Grammatikalier *) som til at gjøre raskere Fremstrid i Latinen, end naar han først skal begynde med

*) Et Hensigten (som omtalt S. 70 fg.) at tilveiebringe en Lettelse, da fatter den, som er hjemme i den latinske Grammatik, langt lettere den tydske, end omvendt hiin gennem denne (s. ovenf. S. 67), og endmere det franske Sprogs baade Ord og grammatiske Former ved at kunne bygge paa Forkundskab i det latinske, hvorom er talt ovenfor S. 32.

dens Elementer i 3die Klasse, hvad kun medfører de Vanskeligheder og skadelige Følger, som jeg har anført ovenfor S. 53. Eller maa jeg endelig beraabe mig paa min lange Erfaring i tre forskjellige Skoler, da er det saa langt fra at jeg nogensinde har kunnet bemærke, at det falder den tiaarige Begynder vanskeligere at orientere sig i hine grammatikalste Forestillinger fordi han tillige lærte at kjende de latinske Former derfor, eller har hørt af nogen duelig Lærer, at det var besværligere at bibringe Lærlinge af den Alder Latinens end andre Sprogs grammatiske Begyndelsesgrunde, at jeg endog snarere har hørt beklage, at man nu maa savne dette Hjælpe middel til at gjøre flere af disse grammatikalste Begreber saa indlysende for Begynderen, som de kunne blive, naar han i Latinen er gjort bekjendt med samme, ja selv den Træthed og Lede, som man befrygtede af den latinske Sprogunderviisning, finder lettere Sted ved Analyse af danske Stykker, end hvor der hvergang er noget Nyt at agte paa og lære.

Dg naar der nu endelig bemærkes, at „det ved denne hele Anordning er et ikke ganske uvæsentligt Punkt, naar Planen forresten kan tilfredsstille den lærde Skoles Fordringer“ (hvilket endnu er langt fra at være afgjort, altsaa Betingelsen bortfalder) „at dennes særlige Charakter og derved Delingen af Studerende og Ikke-Studerende indtræder noget senere“, da er dette Sidste netop den Punkt, om hvis Rigtighed Spørgsmaalet er, og hvorom der endnu, efter det, jeg har bemærket ovenfor S. 58—60, er største Grund til at tvivle. Skolens egentlige Bestemmelse er jo kun at være lærd Skole (Lærdomsskole) eller høiere Underviisningsanstalt, til hvilken efter Anordningen af 7 Nov. 1809 §§ 1 og 66 til lige er forundt dem, som ikke skulle studere, Udgang, uden at de ere forbundne til at lære noget af de gamle Sprog, hvad dog Mange vælge og da have den Fordeel deraf, som jeg har

ligger saa ligefrem for Diet, total Udelukkelse af Humanis-
 men fra Skolen tilsidst vil blive den naturlige Følge. Vel
 vil man nu maaskee sige, at der Intet estergives i Fordrin-
 gen, fordi Studiet af de gamle Sprog concentreres til en for-
 tere Tid eller til færre Aar; men isaafald maatte der jo i
 disse færre Aar kunne anvendes desmere Tid paa samme,
 hvilket netop ikke bliver Tilfældet, men snarere det modsatte,
 da Mængden af Lærefag, som skal fortsættes lige indtil 7de
 Klasse naaes, er saa stor, at Tiden til de gamle Sprog der-
 ved endog formindstes. Jeg kan derfor ikke andet end med
 Eittmann (s. det herlige Sted af ham i disse Bemærkninger
 1ste Hefte S. 8) erklære mig for, at i dette Studium alde-
 les Intet kan estergives hverken i Fordring eller i Tiden til
 dens Opfyldelse, og at Halvhed i ethvert Tilfælde maa for-
 sages. Men en saadan Halvhed vil finde Sted ei allene naar
 Tiden for de gamle Sprogs Dykkelse paa forebemeldte Maade
 forkortes, men og naar Skolen skal deles i to særskilte Styk-
 ker en Real- og en Lærd-Skole, hvorom nylig er talt S. 58
 hvad dog her saa meget mindre behøves, som der uden samme
 kan ved den hidtil brugte Forening ske den første Underviis-
 ning i Alt, hvad henregnes til Realier, lige godt fyl-
 dest. At halve Forholdsregler, hvorved det ene Parti
 skal opofre Noget af sin retmæssige Fordring til større For-
 deel for det andet, overhovedet intet due, men tværtimod end-
 og medføre Skade, synes den senere Tids Historie at have be-
 viist saa tydeligt, at man vel burde betænke sig paa at gribe
 nogen saadan, især hvor ingen Nødvendighed byder det eller
 nogen retmæssig Fordring nægtes dette andet Parti.

Saavidt nu om den i mine Tanker uheldigste Punkt i den
 nye Plan, og dobbelt uheldig for de Skoler, som ikke have
 en 7de Klasse og altsaa maae tabe hele to Aar for Latinen
 og dog skulle præstere det Samme deri. At jeg i at omhandle

dette er bleven saa vildtøstlig og tffe har tumlet undgaae en-
 fette Øjensagelster maatte gunstigt undfjæles med at jeg bar
 treet at burde hylfevitts imodgaae alle de Ørunde for hin
 Udfæstelse, som ere bleven mig bestjente og hvort da maatte
 forfomme straffelligt, som allerede laae i hvad der forud var
 bemærket.

Alt det i Ordfæen, der i Gølge af Latinius Ud-
 fæstelse til dette Fælovaar har maattet udfæretes til det fde,
 vel kan, naar derpaa anvendes tilstræffelig Stil og een Sti-
 me daglig, bringes saa vidt, at det Æfentiligt af Formæ-
 ren kan være tilstjælene nogenslunde indpræntet og saa meget
 af en passende Ægghærelæsefog glemningsgaaet, at de derfæ-
 i sine Klasse kunne begynde paa læsningen af et Skrift som
 Xenophons (Anabasis*), har jeg ved selv i det nu forløbne
 Aar at overfæge denne Undervisning nogenslunde overbevist
 mig om; men det var og med tilstjæle, som havde lært sa-
 til sin fæ udfæstelse af, nogle ogsaa havde været et Aar
 forud i fæe Klasse og fælætes allerede havde endel For-
 kundskab i Ordfæens Elementer. Gmteherind vil jeg not-
 tere, at dette Amaal nogenslunde læter sig opnaae, men kun
 under de to Ærtungelster, at der havde til denne Undervisning
 anvendes een fæme daglig, og ved en tilstjæle Ægghærelse med
 det fæstgjærelse latinske Færog end blot eet foregaaende Aars
 blivær lagt en god Ørundvold for Ægghærelsen af det gæfæ,
 blivær fælætes er endnu en Ørund mere til den ovenfor an-
 befælede tilstjæle Ægghærelse med Latinen (jvf. ovenfor S. 48

*) Dog søger jeg bemæde at forene endnu et nyttigt Æfæmed ved,
 forud der begynder paa Xenophon, at læse læse det Afstnit af Æg-
 thologien, som meest efter Xpophobor findes i min gæfæ Fæfæbog, til-
 ende, hvoreved der gæles ærtungelen en Gmteherind om Ægghærelsen, som
 ved en passende gæfæling af både gæfæ og latinske Ægghærelse

dighed i at strive det bedste Speeg correct bør erhverves fordi
 skal sal prøfferes. Eller vil man maatte påstaae, at Stræ-
 saa mange andre Sags Studium, høort en i sine unge
 Opførelse vilde rose for megen Tid de gamle Speeg og
 Gøreling til Dømmende som var mere lærer, i sær de lær-
 Sags og af Grund og i de lærer og i de lærer og i de lærer
 til at være i de lærer og i de lærer og i de lærer
 og lærer sig i de lærer og i de lærer og i de lærer
 transe Speeg, høort dog i de lærer og i de lærer
 Salsførelse, som jo og kunne være i de lærer og i de lærer
 til at være i de lærer og i de lærer og i de lærer
 behageligt og nyttigt det er, at kunne være i de lærer og i de lærer
 hvad der er freet. Thi vel ved sig af egen Erfarung, hvor lærer
 men til videre Studium af Speeg, end de lærer og i de lærer
 og i de lærer og i de lærer og i de lærer og i de lærer
 rere have at strive med end at frembringe nogen Oermands-
 gen gæltig Grund og mindst i uaværende Tid, da vil ma-
 som i Modersmaalet, høort det dog i de lærer og i de lærer
 af Tilsiden være opnaaet samme Grund og i de lærer og i de lærer
 levende Speeg, men gaar endog saa vidt, at der i de lærer og i de lærer
 noene Maal for lærerens Udvælgelse i de lærer og i de lærer
 vil overfor §. 21 have vist at maatte være det rette og for-
 den i de lærer og i de lærer og i de lærer og i de lærer
 get correct og være bestemt med det lærer og i de lærer
 Udgangen af disse sidste skal baade kunne strive og i de lærer og i de lærer
 Gæster i angaaer, da correcter den, at "Tilsiden ved
 og hvad nu endelig den prøffere Plans Gøreling i

videre.
 end sig, hvar man, hvad dog var ønskelig, vilde bringe det
 til Dømmende befalede Skuffelse kan opnaaet,
 men end en daglig være forordnet for at selv det mind-
 stem.) Og saa i de følgende Skæfer vil et i sine yngre

den i een eller anden Livsstilling siden kan blive Discipelen nødvendig eller nyttig, da kan det jo dog ligesaa lidt blive Skolens Pligt at skaffe ham den fuldendte Duellighed til et saadant, som til noget andet Kald i Livet, men kun at forberede ham i Almindelighed saaledes og forsyne ham med de Forkundskaber, at han siden ved egen Glid kan forskaffe sig den i saa Henseende fornødne specielle Dygtighed; ikke at tale om, at det i en Stilling, hvori et fremmed Sprog skal bruges, kommer an paa en Lethed i at bruge det og at kunne tænke deri, som ikke erhverves ved at oversætte deri fra Modersmaalet efter Lexikon og Grammatik, men som maa gaae ud fra en Færdighed i at tale Sproget, som Skolen kun i ringe Grad kan bewirke, og de for dette Sprog bestemte Tider da hellere maae anvendes til Læsning af fortrinlige tydske Skrifter saavel i Poesie som Prosa, hvad der paa eengang kan tjene til baade at danne Smagen og bedre end alle Regler vœ i Sprogets rigtige Brug. Iyf. hvad videre derom er bemærket i 1ste Hefte S. 119.

Dog herved byder Rummet mig for denne Gang at standse. Om de øvrige Læregjenstande og hvad videre af den provisoriske Plan kunde behøve at omhandles, forbeholder jeg mig at tale i det tredie og sidste Hefte, der, om Gud vil, skal ledsage Programmet for næste Aar.